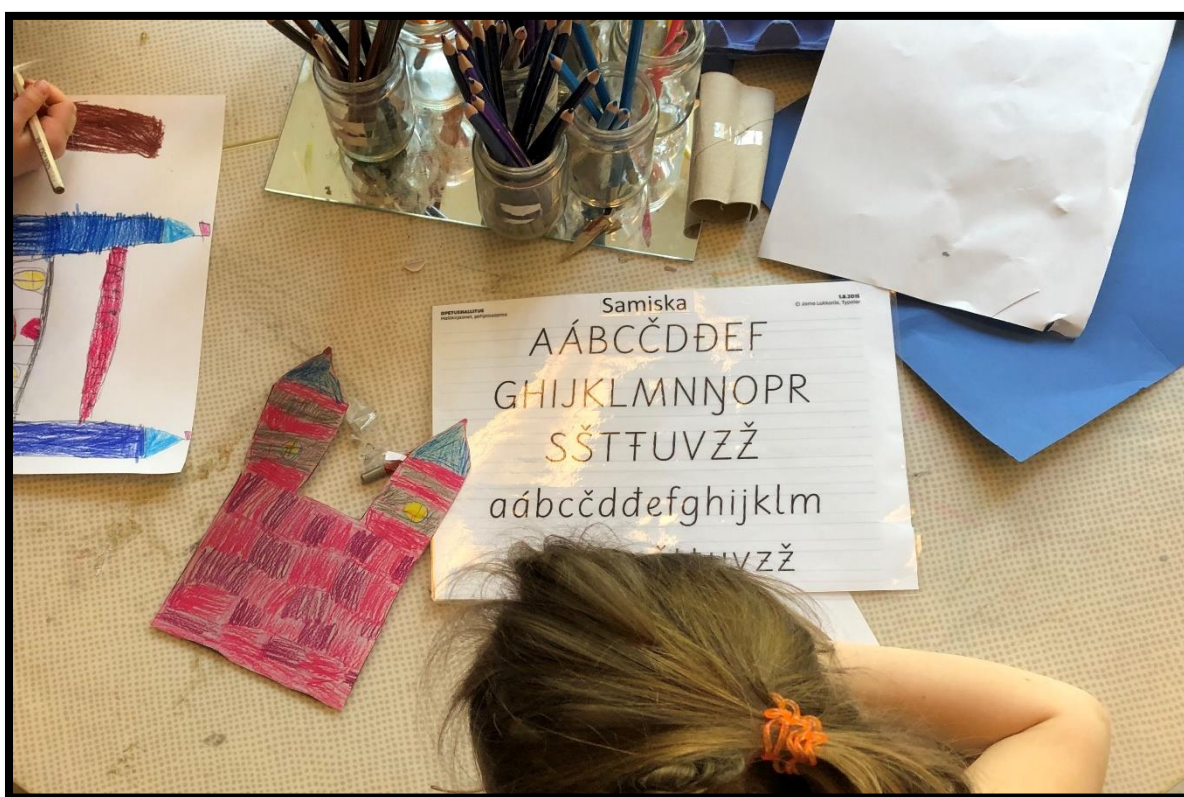

”Man ska få känna att man får vara delaktig och ha inflytande, vem blir man annars?”

- En studie om pedagogers uppfattningar om barns delaktighet och inflytande i förskolan

Bildkälla: Emelie Nilsson

Av: Emelie Nilsson och Cajsa Åsell

Handledare: Annie Olsson
Examinator: Åsa Schumann
Södertörns högskola | Lärarutbildningen
Kandidatuppsats 15 hp
Ämne | vårterminen 2019
Förskolläraryr utbildning med interkulturell profil

SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract:

Title: “*You should feel that you can get involved and have influence, who else will you become?*” - *A study on educators' perception on children's participation and influence.*

Authors: Emelie Nilsson and Cajsa Åsell

The purpose of this study has been to find out the educators' perception of children's participation and influence in preschool. The study has focused on making a comparison between the teachers' perception and their way of working. The purpose has also been to find out whether the children's age has any influence on the extent to which the children are given the opportunity to participate and influence. The results of the study are analyzed and presented on the basis of the perspectives of *participation and influence, power, the competent child and age*. The study report also presents a comparison between the teachers' answers and their working methods. Studies results have shown that the educators work equally with their interview responses and that the children were given the opportunity to participate and influence to a very large extent. The age influence on the children's opportunities for participation and influence has also been an aspect that has been focused on in this study. On the basis of the collected material, no difference has been observed, however, the teachers emphasized that the verbal language was an advantage and that different approaches were required depending on their age.

Keywords: preschool, participation and influence, age, democracy, the competent child

Nyckelord: förskola, delaktighet och inflytande, ålder, demokrati, det kompetenta barnet

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställningar.....	2
3. Teorier och definition av centrala begrepp	2
3.1 Sociokulturellt perspektiv	2
3.2 Makt	3
3.3 Det kompetenta barnet	4
3.4 Delaktighet och inflytande	6
3.5 Barns perspektiv	7
3.6 Demokrati.....	7
4. Tidigare forskning	8
4.1 Barns delaktighet.....	8
4.2 Barns inflytande	9
4.3 Barnsyn.....	10
4.4 Demokrati i förskolan.....	11
5. Undersökningsmetod.....	11
5.1 Urval och material.....	11
5.2 Insamlingsmetod	12
5.3 Analysmetod.....	13
5.4 Metodreflektion.....	13
5.5 Etiska forskningsprinciper.....	15
5.6 Presentation av informanterna.....	16
5.7 Fördelning av arbete.....	16
6. Resultat och analys.....	17
6.1 Intervjuer	17
6.1.1. Barns delaktighet och inflytande.....	17
6.1.2 Makt	20
6.1.3 Det kompetenta barnet	22
6.1.4 Ålder.....	25
6.2 Observationer	27
6.2.1 Barns delaktighet och inflytande.....	27
6.2.2 Makt	31

6.2.3. Det kompetenta barnet.....	33
6.2.4 Ålder.....	35
6.3 Jämförelse mellan resultat av intervjuer och observationer	36
7. Slutsatser och sammanfattning.....	37
7.1 Sammanfattning	37
7.1.1 Pedagogernas uppfattning av barns delaktighet och inflytande	37
7.1.2 Ålderns betydelse för inflytande och delaktighet.....	38
7.1.3 Situationens betydelse för delaktighet och inflytande.....	39
7.1.4 Jämförelse mellan intervjuer och observationer.....	39
7.2 Vidare forskning.....	40
8.Källförteckning.....	41
8.1 Icke publicerat material.....	44
9.Bilagor.....	45
Intervjufrågor	45
Mall för informerat samtycke.....	46

1. Inledning

Tänk dig att du spenderar större delen av din dag i ditt hem, men du får inte själv bestämma hur det ska se ut, vad som ska finnas där eller vad du ska göra. Hur skulle det kännas? Skulle du vilja vara där? Tänk dig istället att du är ett litet barn som tillbringar flera timmar av din dag i förskola. Du tvingas vara på en plats där du förväntas trivas och acceptera verksamhetens och miljöns utformning, men själv har du inte någon större möjlighet att påverka detta. Förskolan ska vara en plats för barnen, men får de verkligen möjlighet att påverka *sin* verksamhet?

Denna studie kommer att undersöka barns delaktighet och inflytande i förskoleverksamheten, i förhållande till detta kommer begreppen demokrati och det kompetenta barnet att diskuteras eftersom dessa är relevanta i förhållande till studiens ämne.

I förskolans läroplan (Skolverket 2018) kan man läsa om förskolans uppdrag där det står följande:

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för ett livslångt lärande. Den ska vara rolig, trygg och lärorik för alla barn. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på barn och barnens behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. I samarbete med hemmen ska förskolan främja barnens utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar (Skolverket 2018).

Utifrån detta citat blir det tydligt att barnens behov ska vara i fokus, tillsammans med utbildning och demokratiska värderingar. Demokrati är även en del av förskolans grundläggande värden (Skolverket 2018) vilket gör att demokratispekten blir relevant för denna undersökning.

I FN:s Barnkonvention talar man om barns rättigheter, där kan man bland annat läsa:

Barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Hänsyn ska tas till barnets åsikter, utifrån barnets ålder och mognad (FN:s Barnkonvention, artikel 12).

Detta kan upplevas ligga i nära relation till delaktighet och inflytande, vilket också gör att det blir fråga om barnsyn. Enligt citatet ska man utgå från barnets ålder och mognad, huruvida pedagogerna förhåller sig till detta kan anses ha att göra med vilken barnsyn de har. Detta går även att koppla till begreppet det kompetenta barnet då möjligheten till inflytande och delaktighet kan påverkas av pedagogernas barnsyn och om de anser barnen kompetenta nog att kunna delta och påverka. Det blir även en fråga om makt när man talar om i vilken utsträckning

barnen får möjlighet att påverka verksamheten, det vill säga, hur pedagogerna använder sin makt för att antingen möjliggöra eller begränsa barnens inflytande och delaktighet. Därför kommer denna studie innefatta maktbegreppet och Foucaults (1926–1984) maktteori.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie har varit att ta reda på pedagogernas uppfattning om barns delaktighet och inflytande på sin verksamhet och huruvida pedagogerna skapar utrymme för detta eller inte. Ett annat syfte har varit att jämföra hur pedagogerna säger att de arbetar med vad som observerats, samt ta reda på om åldern har någon betydelse för barns delaktighet och inflytande.

Studiens frågeställningar är:

- Hur anser pedagogerna att barnen får möjlighet att påverka verksamheten?
- Är det någon skillnad beroende på åldersgrupp?
- Finns det situationer där barnen får mer eller mindre möjlighet till delaktighet och inflytande?
- Finns det skillnader i pedagogernas arbetssätt jämfört med hur de säger att de arbetar?

3. Teorier och definition av centrala begrepp

Här presenteras de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för undersökningen, samt de teoretiska begrepp som är relevanta. Studiens utgångspunkter är det sociokulturella perspektivet eftersom fokuset legat på samspelet mellan barn och pedagoger. Utöver denna utgångspunkt beskrivs begreppen makt och det kompetenta barnet eftersom de är centrala för studien både utifrån tidigare forskning men även från det som denna studie kommer belysa.

3.1 Sociokulturellt perspektiv

Analysarbetet i denna studie har utgått från olika tolkningar av det sociokulturella perspektivet, vilket Säljö menar handlar om att lärande sker i samspel (Säljö 2000). Detta perspektiv blir relevant för studien eftersom det är samspelet och kommunikationen mellan barnen och pedagogerna som undersöks under observationerna. Bjervås (2003) beskriver sociokulturellt perspektiv och menar att det handlar om att individer agerar indirekt eller direkt i ett samspel med andra människor inom praktiska och kulturella sammanhang (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). Anette Mars (2016) talar om att perspektivet har sin grund i

Vygotskijs teorier kring lärande och utveckling. Både språket och det kulturella utgör en grund för lärande, hon menar att det kulturella som människan har tagit till sig skapar grunden för förståelse om hur lärande kan äga rum (Mars 2016).

Inom detta perspektiv talar man om redskap, det vill säga olika typer av hjälpmedel som människan använder för att underlätta sin vardag. Enligt Roger Säljö (2000) finns två typer av redskap, psykologiska och fysiska, och han menar att det viktigaste psykologiska redskapet vi använder oss av är språket. Språket är ett kommunikationsredskap som vi använder i interaktion med andra och det är i dessa sammanhang som vi utvecklas. Säljö (2000) förklarar att kommunikationen är viktigt inom det sociokulturella perspektivet. Han menar att språkanvändning skapar en koppling mellan barnet och dess omgivning. Vidare betonar han vikten av en miljö som bidrar till lärande för att barnen ska kunna bli delaktiga i verksamheten (Säljö 2000). Ulla Mauritzson och Roger Säljö (2003) hänvisar till Katherine Nelson (1996) som betonar vikten av den kommunikativa utvecklingen inom ett sociokulturellt perspektiv. Med detta menar hon att barn genom kommunikation utvecklar erfarenheter av likheter och olikheter mellan sig själva och andra (Mauritzson och Säljö i Johansson och Pramling Samuelsson 2003).

3.2 Makt

När man talar om inflytande och delaktighet i förskolan är det svårt att göra detta utan att relatera till begreppet makt. Nationalencyklopedin beskriver begreppet makt på följande sätt:

Den som har makt kan också få igenom sin vilja. Makt utövas genom att en person får någon annan att göra det hen vill. Makten kan utövas direkt eller indirekt och genom våld eller hot om bestraffning (Nationalencyklopedin 2019-03-28)

I relation till makt talar Klara Dolk (2013) om indirekt styrning och beskriver att ett exempel på detta är när pedagogerna låter barnen få välja vilken typ av aktivitet de vill göra, men använder sin makt till att begränsa antalet valmöjligheter (Dolk 2013).

Mats Börjesson och Alf Rehn (2009) har i sin bok "Makt" skrivit ett kapitel om Michel Foucault (1926–1984) och hans syn på makt. Foucault (1926–1984) menar att makt är ett begrepp som utan att utvecklas ständigt omskapas. Han menar att makt är något som alla utövar på något sätt och att det inte nödvändigtvis behöver innebära något negativt. Han såg makt som något som går att finna i allt socialt varande. Foucault (1926–1984) menar att makt och kunskap hänger

ihop. Ett av hans viktigaste begrepp är makt/kunskap, vilket bör ses som ett ord, eftersom han ansåg att man får makt genom kunskap och att dessa utvecklas i enlighet med varandra. Foucault (1926–1984) talar om att människan tränas till att bli maktsubjekt eftersom vi lever och beter oss som om vi vore övervakade. Detta menar han handlar om att vi tränas till att anpassa oss efter olika situationer, utan att någon sagt till oss vad vi bör och inte bör göra. Ett exempel på detta är att man hela tiden har med sitt körkort när man kör bil och hela tiden är beredda att visa upp det om det efterfrågas. Detta går även att applicera på förskolans verksamhet, exempelvis genom att sätta sig i en ring på mattan när det är samling eller att man sitter kvar vid bordet tills alla ätit färdigt (Börjesson och Rehn 2009).

I förskolan är det pedagogerna som styr verksamheten och vad den ska innehålla, däremot står det i läroplanen för förskolan att barnen ska få inflytande i sin utbildning (Skolverket 2018). Trots läroplanens riktlinjer kring barns inflytande blir det fortfarande en fråga om makt. Detta beror på att det är pedagogerna som avgör i vilka situationer och i vilken utsträckning barnen får vara med och påverka. Denna studie kommer därför fokusera på pedagogernas makt. Enligt Nationalencyklopedin (2019) handlar makt om att få sin vilja igenom, något som man också kan få genom inflytande. Skillnaden mellan makt och inflytande är i denna studie att pedagogerna har makten att begränsa eller möjliggöra barnens inflytande, vilket i denna benämning inte innebär samma sak. En tydligare definition av inflytande ges längre fram i texten. I denna uppsats kommer både Nationalencyklopedins (2019) och Foucaults (1926–1984) definition av begreppet makt att användas eftersom kombinationen av dessa är mest relevant till denna studie.

3.3 Det kompetenta barnet

Då denna studie riktar fokus på om barnens ålder har någon betydelse för deras delaktighet och inflytande blir det intressant att analysera detta utifrån begreppet ”det kompetenta barnet”. Tove Jonstoj (2000) förklarar att man de senaste åren tagit in detta begrepp i förskolans verksamhet, ett begrepp hon liknar vid Reggio Emilia-filosofins begrepp “det rika barnet”. Med detta menar man att barn är kompetenta och intresserade av sin omvärld, detta till skillnad från den tidigare uppfattningen om att barn var sårbara och i stort behov av hjälp. Jonstoj (2000) förklarar att uppfattningen om barn har ändrats eftersom forskningen om barn har flyttat fokuset från att studera barnet i en isolerad miljö till att studera det i sitt eget sammanhang. Därför menar hon att kontext blir ett centralt begrepp eftersom allt som utspelas kring en individ utspelas i ett

sammanhang. På så sätt fick man se en annan sorts helhet vilket ledde till att barnsynen ändrades och man började ta mer hänsyn till barnens perspektiv. Det forskarna i hennes studie upptäckte med detta nya synsätt var att barn redan i fosterstadiet har kompetenser att ge respons i form av rörelser och som nyfödd utforskar barnet sin omgivning med hjälp av blicken. Utifrån detta har man kommit fram till att det är i samspel med sin omgivning som man utvecklas. Jonstoj (2000) förklarar att man i förskolans läroplan (2018) talar om en syn på barn som kompetenta vilket påverkar det uppdrag och arbetssätt som pedagogerna inom förskoleverksamheten har. Hon menar att detta kan kopplas ihop med att läroplanen (2018) har hämtat mycket av sin inspiration från Reggio Emilia-filosofin (Jonstoj 2000). Detta är intressant för denna studie eftersom förskolan som ingår i studien, utöver att de arbetar utifrån läroplanen (2018), även är Reggio Emilia-inspirerad. Detta gör att det blir intressant att ta reda på om pedagogerna delar denna syn på barnen och om det påverkar hur mycket eller lite inflytande barnen får på verksamheten.

Även Annika Månsson (2007) har i sin artikel "The construction of 'the competent child' and early childhood care: Values education among the youngest children in a nursery school" talat om det kompetenta barnet och hur detta konstrueras. Hon menar att barn har möjligheten att utveckla sin kompetens hela tiden och att detta inte är något de kan ärva. Månsson (2007) förklarar att det är i samspelet med andra människor och material som barnen får möjlighet att utveckla sin kompetens. Detta förutsätter även att man är lyhörd, uppmuntrar dem att vilja utforska och visar tilltro för dem. I sin artikel har Månsson (2007) riktat sig mot de yngre barnen i förskolan, vilket vi i vår studie delvis också gör. Vi undersöker även de äldre barnen och tänker att denna artikel ändå är relevant eftersom barns utveckling är en ständigt pågående process.

Anne Lillvist (2014) talar om barns sociala kompetens och förklarar att barnet är aktivt och kompetent redan från födseln. Vidare förklarar hon att forskare inte ansett att spädbarn kan uppfatta så mycket av sin omvärld, men att denna bild av spädbarnet har ändrats och ny forskning visat att de redan från början kan urskilja exempelvis sina föräldrar och interagerar för att utforska omvärlden (Lillvist i Sandberg 2014). Även Lotta Bjervås (2003) talar om att den nya synen på barn har givit ett annat perspektiv på barndomen. Hon hänvisar även till Sommer (1998) som håller med om att barn är kompetenta redan i tidig ålder, dock menar han att barn är mer sårbara än de vuxna (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). Detta är relevant för denna studie eftersom det är intressant för oss att ta reda på om pedagogerna delar dessa tankar om det kompetenta barnet.

3.4 Delaktighet och inflytande

Ett återkommande begrepp är *delaktighet* då undersökningen fokuserar på i vilken utsträckning barnen får vara med och påverka sin tid i förskolan. I förskolan talar man om delaktighet som handlar om att man får vara en del av ett gemensamt lärande i en undervisningssituation. Det kan även innebära att man erbjuder förutsättningar för att kunna vara delaktig i en kompisrelation (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2018).

Specialpedagogiska skolmyndighetens (2018) beskriver delaktighet på följande sätt:

Delaktighet är ett begrepp som definieras utifrån två olika betydelser. Den ena handlar om att få vara en del av något, som till exempel en aktivitet och den andra syftar till att få höra till något (Specialpedagogiska skolmyndigheten 2018).

Begreppet delaktighet berör även *inflytande*, vilket handlar om att man är fri att uttrycka sina åsikter och tankar, exempelvis gällande val av aktivitet (Barnombudsmannen 2019). Detta innebär att man har rätt säga vad man vill och bilda egna uppfattningar, så länge man inte sårar någon annan. En självklarhet är att man har rätten att tala i alla frågor som berör en, man har rätt att uttrycka vad man tycker oavsett om den vuxna tolkar de som viktigt eller inte. När någon ska fatta ett beslut som kan påverka barn i någon form, har hen rätt att uttrycka hur hen vill ha det och att det tas på allvar och respekteras. Vidare beskriver Barnombudsmannen (2019) att den vuxne alltid har ansvaret för de beslut som fattas. Den vuxna ska anpassa sitt bemötande efter barnets mognad och ålder. I takt med att barnet blir äldre ska hen få större möjligheter att påverka (Barnombudsmannen 2019).

Anette Eriksson (2014) skriver om delaktighet och även enligt henne handlar detta om att bli sedd och hörd och att få uttrycka sig, vilket är i enlighet med Specialpedagogiska skolmyndighetens (2018) definition. Vidare förklarar hon att delaktighet är en förutsättning för att kunna ha inflytande på verksamheten, men också att barnens agerande tas på allvar (Eriksson i Sandberg 2014). Bjervås (2003) hänvisar till Smith (2000) som talar om delaktighet där hon använt sig av samma definition av begreppet som Eriksson (2014) (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). Denna definition är den som kommer användas i studien eftersom den är applicerbar inom förskoleverksamheten.

3.5 Barns perspektiv

Ett begrepp som är relevant för denna studie är barns perspektiv, vilket Eva Johansson (2003) förklarar kan tolkas på två sätt. Det ena handlar om barnens situation och förutsättningar och hur dessa påverkar barns erfarenheter, det andra om att förstå barns åsikter och uppfattningar (Johansson 2003). Den senare definitionen går hand i hand med Johansson och Pramling Samuelssons (2003) tolkning där de menar att barns perspektiv bör vara en grundsyn som innebär att man bör ha förståelse för det barnen intresserar sig för och tycker är viktigt (Johansson och Pramling Samuelsson 2003).

I denna studie är det den senare definitionen som kommer att användas eftersom detta är mest relevant till studiens syfte. Även Carin Roos (2014) delar denna definition och förtydligar att man aldrig med säkerhet kan tolka barns perspektiv utan att det endast är de vuxnas tolkning av detta. Med detta skiljer hon på barns perspektiv och barnperspektiv där skillnaden handlar om vem som får höras. Barns perspektiv innebär att låta barnen synas och höras medan det andra handlar om de vuxnas tolkning av barnen (Roos i Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén 2014).

3.6 Demokrati

I denna undersökning blir begreppet *demokrati* relevant då uppsatsen undersöker barns rättigheter till inflytande på förskoleverksamheten. I läroplanen (2018) för förskolan finns ett kapitel som heter "Barns delaktighet och inflytande" där man kan läsa om demokrati. Kapitlet inleds med följande citat och därefter presenteras läroplansmålen som berör barns delaktighet och inflytande:

Utbildningen i förskolan ska lägga grunden för att barnen ska förstå vad demokrati är. Barnens sociala utveckling förutsätter att de alltefter förmåga få ta ansvar för sina egna handlingar och för miljön i förskolan. Barn har rätt till delaktighet och inflytande. De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för ska ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten (Skolverket 2018).

Demokratibegreppet är väldigt relevant eftersom förskolans verksamhet bygger på demokrati och pedagogerna förväntas arbeta utifrån ett demokratiskt förhållningssätt, något som framkommer tydligt i läroplanen för förskolan (Skolverket 2018). Bjervås (2003) som talar om delaktighet hänvisar till Smith (2000) som förklarar att beslutsfattande är en väsentlig del för att barn ska kunna skaffa sig erfarenheter. Hon menar att det handlar om att man har rätt att göra sin röst hörd och råder pedagoger att låta barnen vara delaktiga och fatta egna beslut redan

i tidig ålder. Hon förklarar att för att barnen ska bli ansvarstagande medborgare är det viktigt att de erbjuds att vara delaktiga (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). Detta stämmer överens med förskolans styrdokument. I denna studie kommer demokrati definieras som beslutsfattande, då studien fokuserar på barns delaktighet och inflytande, vilket handlar om att få vara med och påverka. I studien kommer begreppet demokrati användas i analysarbetet för att ta reda på om pedagogerna använder sig av ett demokratiskt förhållningssätt där barnen får vara med och fatta beslut.

4. Tidigare forskning

I denna del presenteras den tidigare forskning studien grundar sig på och varför dessa är relevanta för vår undersökning. Syftet med denna del är att ge insyn i liknande forskning. Här presenteras Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridans (2003) artikel om barns delaktighet i förskolan, Elisabeth Arnérs (2006) avhandling om barns inflytande, Eva Johanssons (2003) artikel om barnsyn och Katarina Ribaeus (2014) doktorsavhandling om demokrati i förskolan. Dessa är utvalda eftersom de berör områden som är relevanta och genomgripande i denna studie, det vill säga, *barns delaktighet och inflytande*, *barnsyn* samt *demokrati i förskolan*. Inom det forskningsområde som berör barns delaktighet och inflytande går mycket redan att hitta. Syftet med denna studie är att bidra till forskningen genom att undersöka och jämföra pedagogernas uppfattning med hur de arbetar med delaktighet och inflytande för barnen samt att inta ett åldersperspektiv, eftersom detta inte är något som berörts i tidigare forskning inom området för barns delaktighet och inflytande.

4.1 Barns delaktighet

I sin artikel “Delaktighet som värdering och pedagogik” skriver Ingrid Pramling Samuelsson och Sonja Sheridan (2003) om barns delaktighet som ett grundläggande värde och en del av det pedagogiska arbetet utifrån barnperspektiv och barns perspektiv. Författarna förklarar att “delaktighet som värde” och “delaktighet som pedagogik” är två dimensioner med olika innebörd men att dessa är ömsesidigt beroende av varandra. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) förklarar att:

Delaktighet som värde baseras på etiska ställningstaganden som ger barn rätt att uttrycka sin mening i olika kontext. Utifrån detta perspektiv är barn en del av ett sammanhang där deras sätt att tänka utgör en värdefull dimension. Delaktighet som pedagogik vilar också på etiska ställningstaganden men har här en djupare innebörd. Denna innebär att barns sätt att förstå och uttrycka sig får en reell betydelse genom att den tas tillvara och bildar både innehåll och form i såväl forskning som praxis (Pramling Samuelsson och Sheridan 2003).

Syftet med deras studie är att diskutera och problematisera barns rätt och möjlighet till delaktighet och inflytande utifrån dessa dimensioner. För att besvara detta har författarna genomfört en litteratursökning av läroplaner, litteratur samt vetenskapliga artiklar. I sin artikel diskuterar författarna vad man enligt materialet i litteratursökningen visat på och förklarar att delaktighet är grundläggande för att barn ska få uttrycka sina åsikter, att de vuxna behöver lyssna på barnen men även att det krävs att de vuxna besitter särskilda kunskaper om barns inlärningssätt för att kunna inta och tolka deras perspektiv. I denna studie har Pramling Samuelsson och Sheridans (2003) artikel stor relevans då den berör de vuxnas förhållningssätt och hur detta påverkar barns delaktighet, men också eftersom författarna talar om barns perspektiv och hur detta har förändrats. I studien kommer artikeln att användas främst för att analysera pedagogernas arbetssätt och hur detta bidrar till eller begränsar barns delaktighet.

4.2 Barns inflytande

Elisabeth Arnér (2006) har i sin avhandling "Barns inflytande i förskolan - problem eller möjligheter för de vuxna?" undersökt hur pedagogers förhållningssätt och syn på barnen kan påverkas av barns inflytande. Detta har hon undersökt med hjälp av en nätverksgrupp där flera pedagoger fått skriva berättelser om deras uppfattningar av barnens inflytande, för att sedan tillsammans med andra samtala om detta ämne. I studien hänvisar hon till Johanna Schiratzki (2002) som talar om rättigheter där hon nämner relationen mellan rätt och skyldighet. Detta menar Schiratzki (2002) handlar om att ett barn har rätt till något, som i detta fall inflytande, betyder det att få möjlighet att påverka sin situation genom att uttrycka sina åsikter. Detta i sin tur innebär att någon annan har skyldighet att se till att barnets rätt tillgodoses (Schiratzki 2002). Detta menar Arnér (2006) är ett sätt att tydliggöra den vuxnes ansvar, vilket hänger samman med vilka möjligheter barnen får att uttrycka sig och påverka sin vistelse på förskolan. I sin analys har hon kommit fram till att pedagogerna har ändrat sitt förhållningssätt då de under diskussionerna fått möjlighet att reflektera över sitt eget förhållningssätt. De har fått möjlighet att se över sitt eget sätt att arbeta och tänka, vilket ledde till att de förändrat sitt sätt att arbeta till något positivt och gynnsamt både för dem själva och barnen (Arnér 2006).

Denna avhandling blir för denna undersökning relevant då syftet är att ta reda på pedagogernas uppfattningar om barns inflytande i förskolans verksamhet. Det är intressant att ta reda på hur pedagogerna i denna studie arbetar och vilket förhållningssätt de har. Det som skiljer

avhandlingen från denna studie är syftet att jämföra pedagogernas uppfattning av hur de ger barnen inflytande och gör dem delaktiga, med hur de faktiskt arbetar. Studien undersöker även ett åldersperspektiv för att ta reda på om barnens ålder har någon betydelse för hur mycket utrymme de får till delaktighet och inflytande.

4.3 Barnsyn

Eva Johansson (2003) har i sin artikel "Att närma sig barns perspektiv – Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv," undersökt innebörden av barns perspektiv och vuxnas möte med detta utifrån en livsvärldsfenomenologisk teori. Med detta menar hon att barns perspektiv är något komplext som sker både i det förflutna, nuet och framtiden samtidigt. Hon förklarar att det dels handlar om att livsvärlden är en erfarenhetsvärld dels att den är social. Hon har gjort observationer av pedagogers samspel och granskat dem i relation till närhet och distans. Genom beskrivningen av barns perspektiv kommer hon in på barnsyn. Barnsyn beskrivs inom sociologin utifrån två olika meningar. Den ena handlar om att barn ses som ofullkomliga vuxna, "human becomings" och det andra handlar om barn som medmänniskor, "human beings". Utifrån vad som anses som barnsyn läggs de som grund för att möjliggöra ett närmande till synliggörande av barns perspektiv. Det Johansson (2003) har kommit fram till i sin analys är att pedagoger tycks ha olika förhållningssätt till hur man ser på, talar till och om barn, samt vilka strategier man använder för att bemöta och förstå dem. Genom en tidigare analys har man tolkat det som olika sätt att se på barn. Vilket synsätt som pedagogerna använde sig av var beroende av hur de förhöll sig till barnen. Såg de barnet som en medmänniska, en person vars företeelser ska tas hänsyn till, eller utgick de från att den vuxna vet och avgör vad som anses vara bäst för barnet? Resultatet visade att man många gånger använde sig av alla synsätt men ofta anknöt man till ett specifikt synsätt mer än de andra. Man använde sig av olika former av strategier som grundade sig i sammanhanget och det pedagogiska uppdragets karaktär (Johansson 2003).

Denna artikel blir intressant för denna studie eftersom den berör barnsyn vilket skulle kunna påverka barns delaktighet i verksamheten. Beroende på vilken barnsyn pedagogerna har kan det påverka hur mycket eller lite utrymme som ges till barnens inflytande. Det kan handla om att man anser barnen, beroende på deras ålder, mer eller mindre kompetenta att fatta egna beslut.

4.4 Demokrati i förskolan

Katarina Ribaeus (2014) har i sin doktorsavhandling "Demokratiuppdrag i förskolan" undersökt demokrati i förskolans värld och hur detta praktiseras i verksamheten. Hennes syfte med studien är att ta reda på hur förskolans demokratiuppdrag framkommer i verksamheten utifrån förskollärarnas handlingar och tal, samt barnens agerande. För att få svar på sin undersökning har hon genomfört observationer och fokusgruppsintervjuer. Hon talar om att det finns flera tolkningar av demokratibegreppet men att hon i sin studie använt sig av definitionerna "demokratisk utbildning" och "demokratiskt subjekt". Hon hänvisar till Biesta (2007) som menar att demokratibegreppet är socialt och innefattar ett inkluderande av både socialt och politiskt agerande. Vidare beskriver han demokrati som ett sammanhang där alla individer är subjekt, att individerna lever och gemensamt bildar ett socialt och politiskt liv, en definition av begreppet som inte endast innefattar styrning. I sin analys har Ribaeus (2014) kommit fram till att demokratiuppdraget är komplext och att det går att dela upp i olika dimensioner; (1) Relationen mellan förskollärares olika uppdrag, (2) Relationen mellan förskollärare och barn och (3) Relationen mellan grupp och individ (Ribaeus 2014).

Att utgå från denna avhandling kändes självklart eftersom demokrati är en stor del av förskolan då verksamheten ska vila på en demokratisk grund. Detta blir därför relevant för denna undersökning i förhållande till att utrymmet barnen ges till delaktighet och inflytande baseras på huruvida pedagogerna tillämpar ett demokratiskt förhållningssätt i sin verksamhet eller inte.

5. Undersökningsmetod

I denna del presenteras hur vi gått tillväga för att få svar på det vi vill undersöka och varför just dessa undersökningsmetoder valts. Därefter förklaras dessa och varför de är relevanta för vår undersökning. Här presenteras urval och material, insamlingsmetod, analysmetod, metodreflektion, vetenskapsrådets (2002) etiska forskningsprinciper, presentation av informanterna samt hur arbetet med denna uppsats fördelats mellan författarna.

5.1 Urval och material

För att få svar på frågeställningarna kontaktades förskolan som vi har valt att kalla Smörblomman. Fyra pedagoger från fyra avdelningar, en för ett- till tvååringar, en för treåringar och två för fyra- till sexåringar blev deltagare för studien. Detta urval gjordes utifrån syftet att

ta reda på om barnens ålder påverkar deras inflytande i förskolans verksamhet. Valet att utgå från endast en förskola var dels för att undersöka skilda åldersgrupper, vilket skulle bli smidigast att genomföra på en och samma förskola, dels på grund av den begränsade tidsramen för denna studie. För att få svar på frågeställningarna genomfördes intervjuer och observationer för att samla in material. Intervjuerna spelades in och transkriberades till viss del och anteckningar skrevs under varje intervjutillfälle. Anteckningarna utgjorde ett material på fem sidor datorskriven text. Pedagogerna observerades vid fyra tillfällen per avdelning under totalt sexton timmar av deras dagliga verksamhet. Under observationerna skrevs fältanteckningar som utgjorde ett material på ca fjorton sidor datorskriven text.

5.2 Insamlingsmetod

För att få svar på studiens frågeställningar hölls semistrukturerade intervjuer med fyra pedagoger från varje avdelning. Patel och Davidson (2011) förklarar att denna typ av intervjuer kallas semistrukturerade eftersom de är uppstrukturerade till viss del. Frågorna innehöll en viss typ av struktur eftersom de var förbestämda, däremot var de formulerade så att de kunde besvaras med egna ord samt att det inte fanns något krav på att de skulle ställas i en specifik ordning (Patel och Davidson 2011). Intervjuerna spelades in med hjälp av ett röstinspelningsverktyg. För att få en tydlig struktur och för att få så likvärdiga intervjuer som möjligt användes en intervjuguide. För att kunna genomföra detta behövdes pedagogernas godkännande för att få spela in. Huvudsyftet med intervjuerna var att få ta del av pedagogernas uppfattning om barnens inflytande i verksamheten, och i vilken utsträckning det fanns. Valet att spela in intervjuerna gjordes för att det skulle underlätta analysarbetet och undvika risken att glömma något som sagts. Intervjuerna transkriberades därefter inför analysen och resultatet men även eftersom det inspelade materialet av etiska skäl skulle raderas. Med fokus på relevanta delar, exempelvis citat och specifika svar, transkriberades materialet endast delvis. Detta menar Staffan Stukát (2011) är mer tidseffektivt då en transkribering av en hel intervju tar väldigt mycket tid. Han uppskattar att en timmes intervju tar cirka tre till fem timmar att skriva ut (Stukát 2011). Vid en transkribering av en intervju görs det inspelade materialet om från talspråk till skriftspråk för att texten ska bli tydligare än vad själva samtalet är (Patel och Davidson 2011). Utöver det inspelade materialet skrevs även anteckningar, dels för att lättare komma ihåg extra viktiga saker som nämnts, dels som extramaterial ifall inspelningarna skulle gå förlorade. I direkt anslutning till intervjuerna renskrevs anteckningarna på dator.

Därefter observerades pedagogerna med syftet att ta reda på om deras intervjusvar stämde överens med det som faktiskt skedde. Under observationen skrevs fältanteckningar för att få ett underlag att återgå till under analysarbetet. Med hänsyn till den begränsade tidsramen delade vi upp oss under observationerna. Vid varje observationstillfälle observerades därför två pedagoger istället för att tillsammans observera en pedagog i taget. Efter varje observationstillfälle renskrevs det antecknade materialet på dator, detta gjordes i så nära anslutning till observationen som möjligt för att inte riskera att glömma bort något. Stukát (2011) förklarar att man med fördel bör använda sig av flera metoder för insamling av material eftersom man då kan få en djupare uppfattning och förståelse av vad som undersöks samt flera perspektiv. Ytterligare en fördel med att använda sig av fler än en metod är även att validiteten ökar, det vill säga att man verkligen undersöker det man har tänkt (Stukát 2011).

5.3 Analysmetod

De teoretiska utgångspunkterna som legat till grund för denna studie har använts som ett stöd under analysarbetet för att finna eventuella likheter eller skillnader mellan dessa och denna studie, samt för att underbygga studiens svar och därigenom skapa trovärdighet. De teoretiska utgångspunkterna har under analysarbetet använts för att försöka få en uppfattning om pedagogernas förhållningssätt och syn på barnen, samt för att kunna besvara studiens syfte och frågeställningar. Intervjuerna som hölls med pedagogerna inledningsvis i denna studie har använts för att få deras uppfattningar av vad barns delaktighet och inflytande innebär. Materialet som samlats in under dessa tillfällen har analyserats och jämförts med varandra för att kunna upptäcka eventuella likheter eller skillnader. I och med att intervjuerna har spelats in och transkriberats har det underlättat analysarbetet eftersom det då funnits material att återgå till under jämförelsen, samma sak gäller de fältanteckningar som skrivits under observationerna. Utöver en jämförelse av pedagogernas uppfattning av barns delaktighet och inflytande och hur detta eventuellt synliggjorts i deras arbete har materialet även bidragit till en analys av huruvida barnens ålder påverkat deras möjlighet till delaktighet och inflytande. Allt insamlat material har jämförts med varandra och kopplats till de teorier som legat till grund för denna studie.

5.4 Metodreflektion

Vid planeringen av denna undersökning tittade vi på vilka alternativ för genomförande och insamling av data som skulle passa bäst för att få svar på det vi ville undersöka. Vi har tagit

reda på vilka alternativ vi haft och vägt för- och nackdelar med att använda eller inte använda en viss metod. Exempelvis valde vi att samla in vårt material med hjälp av både intervjuer och observationer eftersom vi ville få pedagogernas perspektiv på barnens delaktighet och inflytande, men också för att kunna jämföra det som sagts med vad som faktiskt sker. För att vara mer tidseffektiva hade vi kunnat välja antingen den ena eller den andra datainsamlingsmetoden. Dock ansåg vi att kombinationen av dessa skulle ge oss bäst material för vår undersökning. Intervjuerna genomfördes före observationerna då det var det som passade bäst för pedagogerna och deras verksamhet. Hade genomförandet inte varit begränsat av verksamheten hade man med fördel kunnat göra observationerna före intervjuerna vilket eventuellt skulle medföra andra resultat. En risk med detta skulle kunna vara att pedagogerna inte agerar som de kanske vanligtvis brukar och istället försöker anpassa sitt handlande utefter vad de tror att vi som observatörer vill se. Detta gör det till en fråga om det som Carin Roos (2014) talar om, *reliabilitet*, det vill säga trovärdighet. Då en kamera kan göra att man känner sig obekväm eller att man vet att man blir observerad är det lätt att man anpassar sig utifrån vad man tror att observatören vill se, vilket medför att uppfattningen av vad som sker inte är naturlig och verklighetstrogen (Roos i Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén 2014).

Vi har även tagit ställning till huruvida vi skulle spela in observationerna eller inte. Vi valde att inte spela in tillfällena med videokamera, utan endast använda oss av fältanteckningar. Detta val gjordes dels på grund av vår begränsade tidsram, dels av etiska skäl då vi skulle behöva ett skriftligt samtycke från barnens vårdnadshavare om de skulle synas i observationerna. Detta eftersom de med största sannolikhet skulle göra då observationerna ägde rum i deras verksamhet. Ett annat ställningstagande vi gjort när det gäller observationerna är att vi valde att observera två pedagoger samtidigt och att vi var uppdelade, istället för att gemensamt observera en pedagog i taget. Detta är en metod som vi anser har både för- och nackdelar. Fördelen med detta var att vi blev mer tidseffektiva, medan nackdelen var att vi riskerade att missa vissa saker eftersom vi tittar med olika ögon och fokuserar på olika saker. Vi märkte även att det fanns för- och nackdelar med att genomföra studien på en förskola som vi har kopplingar till sedan innan, något som även Franzén (2014) talar om när det kommer till valet av förskola (Franzén i Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén 2014). Fördelen med detta var att vi lättare kunde genomföra datainsamlingen då barnen och pedagogerna kände oss, vilket underlättade väldigt mycket. Dels blev det lättare eftersom vi som forskare blev mer avslappnade samt att pedagogerna var avslappnade vilket medförde att man kunde undvika stela möten. Dels var det lättare då vi kunde bli mer tidseffektiva eftersom vi inte behövde ta oss tiden att lära känna pedagogerna

och barnen innan för att de skulle känna sig bekväma med vår närvaro under studiens gång. Däremot upptäckte vi att en nackdel med detta var att man lätt började samtala om andra saker som inte var relevanta för studien, samt att vi kunde komma på oss själva med att bli lite för avslappnade och då tappa fokus. Roos (2014) förklarar att reliabilitet handlar om att man som forskare noggrant strukturerar sitt arbete för att undvika att ens egna antaganden riskerar att ta överhand eftersom det kan påverka resultatet (Roos i Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén 2014).

5.5 Etiska forskningsprinciper

Vid genomförandet av en undersökning som involverar andra människor behöver man ta hänsyn till särskilda etiska principer. Dessa principer är framtagna av vetenskapsrådet (2002) för att skydda individen och är formulerade som fyra huvudkrav; (1) *Informationskravet*, (2) *Samtyckeskravet*, (3) *Konfidentialitetskravet* och (4) *Nyttjandekravet*. Det första kravet innebär att man som forskare har skyldighet att informera deltagarna om undersökningens syfte och vad den handlar om. Det andra kravet handlar om att deltagarna behöver ge sitt godkännande att delta och att forskaren har skyldighet att informera dem att de när de vill kan välja att inte längre medverka i undersökningen och även att de har rätt att påverka sitt eget deltagande. Det tredje kravet innebär att efter att deltagarna givit sitt godkännande måste man som forskare förklara att det endast är forskaren som kommer ha tillgång till personuppgifter eller namn på förskolan och att undersökningen kommer vara konfidentiell. Det fjärde och sista kravet handlar om att forskaren har skyldighet att förklara hur den insamlade datan kommer att användas i undersökningen, samt att det inte kommer användas till något annat än undersökningen (Vetenskapsrådet 2002). När vi kontaktade den berörda förskolan delades en blankett med information om undersökningen ut till alla medverkande pedagoger. Blanketten innehöll information om undersökningen, de etiska principerna samt kontaktuppgifter till oss som genomfört undersökningen. På samma blankett fanns även en del där deltagarna kan skriva under att de godkänner deltagande och att de fått information om undersökningen.

En annan etisk aspekt som är viktig att ta hänsyn till är personuppgiftslagen GDPR (General Data Protection Regulation) som trädde i kraft 25 maj 2018, denna personuppgiftslag är inte ny, utan är en skärpning av den redan befintliga lagen. Denna lag är utvecklad av Datainspektionen (2018) och innefattar regler för hur man ska hantera personuppgifter. Datainspektionen (2018) är en myndighet som verkar för hanteringen av personuppgifter och

att dessa inte ska vara möjliga för obehöriga att tillgå, detta för att undvika intrång av individers integritet (Datainspektionen 2019-03-15).

Denna personuppgiftslag är särskild relevant för förskolans verksamhet eftersom de hanterar information av såväl barn och deras anhöriga som personalen som arbetar i verksamheten. Detta förekommer både i form av bilder och kontaktinformation, vilket kommer att begränsas i och med den nya lagen. De personer inom verksamheten som har tillgång till denna information måste därför vara tydliga med hur informationen kommer att användas och att det kommer att raderas när det inte längre är relevant för verksamheten. Denna aspekt har vi därför tagit hänsyn till i enlighet med vårt etiska ställningstagande i och med att de deltagande pedagogerna fått information om hur informationen kommer användas och när den raderas.

5.6 Presentation av informanterna

I denna del presenteras de informanter som deltagit i studien. I tabellen nedan har vi sammanställt informanterna, vad de har för yrkestitel samt vilken åldersgrupp de arbetar med. Eftersom studien är konfidentiell är alla namn fiktiva.

Informanter	Yrkestitel	Åldersgrupp
Fatima	Förskollärare	Fyra- till sexåringar
Karin	Förskollärare	Treåringar
Linda	Barnskötare	Fem- till sexåringar
Emma	Förskollärare	Ett- till tvååringar

5.7 Fördelning av arbete

I denna del redogörs det hur arbetet med denna undersökning fördelats mellan oss författare. Vissa delar har delats upp och andra har skrivits tillsammans, däremot har alla delar diskuterats och bearbetats tillsammans för att båda skulle känna sig delaktiga.

Den större delen av denna uppsats har vi författat tillsammans, endast de delar som berör tidigare forskning och teoretiska begrepp har delats upp mellan oss författare. All text har bearbetats tillsammans och övriga delar av uppsatsen har skrivits antingen tillsammans eller varit fördelad på så vis att en av oss har skrivit medan den andra har letat teoretisk anknytning.

Materialinsamlingen har även delvis genomförts tillsammans, men också enskilt. Det som gjorts enskilt är observationerna där vi delat upp pedagogerna oss emellan, men även bearbetning av det insamlade materialet. Intervjuerna genomfördes tillsammans men transkriberingen av dessa delade vi upp utifrån de pedagoger vi observerat. Exempelvis Cajsa observerade Karin och Linda och transkriberade materialet från deras intervjuer, Emelie observerade Fatima och Emma och transkriberade därför materialet från deras intervjuer. På samma sätt har vi delat upp renskrivning och bearbetning av fältanteckningar från observationstillfällena.

6. Resultat och analys

I denna del analyseras det insamlade materialet och sedan redogörs de resultat som analysen medfört. Underlaget för studien har utgjorts av tolv intervjufrågor med följdfrågor samt fyra timmar observation per pedagog. Bearbetningen av det insamlade materialet har delats upp i två större avsnitt, *intervjuer* och *observationer*. Dessa avsnitt har sedan fått underrubriker för att förtydliga ytterligare. Avslutningsvis presenteras en jämförelse mellan pedagogernas uppfattningar och hur de faktiskt arbetar.

6.1 Intervjuer

Här redogörs pedagogernas intervjusvar. För att underlätta analysarbetet har svaren delats upp utifrån de fyra rubrikerna, *delaktighet och inflytande, makt, det kompetenta barnet* samt *ålder*.

6.1.1. Barns delaktighet och inflytande

Vid intervjuerna ställdes totalt sex frågor som berörde barns delaktighet och inflytande på olika sätt. Under analysarbetet av det insamlade intervjumaterialet har det tydliggjorts att pedagogerna har en gemensam syn på delaktighet och inflytande. En allmän sammanfattning av svaren på frågorna gällande vad delaktighet och inflytande innebär, är att det handlar om att barnen ska få vara med och påverka samt att pedagogerna ska anpassa verksamheten efter barnens intressen. Pedagogin Karin försökte under intervjun komma fram till vad hon ansåg att skillnaden mellan delaktighet och inflytande var, och kom fram till följande:

Inflytande, då kan man ju mer påverka sin dag. Sen kanske det inte blir exakt som du sa, men lite utav dig, lite utav dig och lite utav dig så har man inflytande på ett resultat /.../ Om man bara får säga vad man tycker, men att det aldrig tas något av dina tankar, till resultatet, då är det ju inte inflytande, det måste ju leda till ett resultat. En delaktighet kan vara mer en känsla, en känsla av att man är delaktig i ett sammanhang, som kanske inte leder till att det

blir som jag ville, men man kan ändå känna sig delaktig. Inflytande, då måste man faktiskt ha haft en påverkan på resultatet (Intervju med Karin 2019-03-28).

Detta upplevde vi var en tolkning som även de andra pedagogerna utgick från även fast de inte sade detta uttryckligen, däremot speglades detta i deras arbetssätt. Ett begrepp som alla pedagogerna lade stor vikt vid var "lyhörd", de poängterade att de var lyhörda och att det var viktigt för att barnen skulle kunna få möjlighet till delaktighet och inflytande. Detta poängteras även av Eriksson (2014) som menar att för att kunna få syn på barnens intressen är det en förutsättning att man som pedagog är lyhörd för deras uttryck och sammanhang (Eriksson i Sandberg 2014).

Pedagogen Fatima kopplar barns delaktighet till deras arbetssätt och förklarar följande:

Jag tänker lite så som vi arbetar här, nu kan jag bara utgå från mig och mina närmsta kollegor, men att vi har ett väldigt tillåtande sätt /.../ vi är väldigt lyhörda på vad barnen är uppe i och vad de är intresserade av (Intervju med Fatima 2019-03-21).

Vidare förklarade Fatima att barnen ofta fick vara med och påverka verksamheten på olika sätt och att det fanns situationer där barnen inte kunde påverka, men att det inte behövde vara något negativt. Hon sade "självklart ska barnen få välja, men vi kan också se en vinning vid att inte alltid kanske få välja vad man ska göra" och förtydligade sedan att de inte kan tvinga barnen att göra något de inte vill.

Vi är ju en Reggio Emilia-inspirerad förskola och vi arbetar med att barnen ska få uttrycka sig på många olika sätt /.../ de (barnen) har jobbat med lera och då började de trycka dinosauriefötterna och se spåren i leran, att man kan hitta liksom saker /.../ att man försöker utmana barnen också utifrån vad de är intresserad av (Intervju med Fatima 2019-03-21).

Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) som talar om delaktighet och inflytande hänvisar till Barnkonventionen (2018) som förklarar att barn liksom vuxna har rättigheter. Dessa rättigheter inkluderar bland annat att barn har rätt att uttrycka sina åsikter i situationer som berör dem samt att få vara delaktiga i sitt eget lärande, men framförallt att de ska bli respekterade och hörda som individer (Pramling Samuelsson och Sheridan 2003). I situationen som Fatima pratade om hade pedagogerna bestämt att barnen skulle jobba med lera och anpassat aktiviteten efter barnens intressen, vilket synliggör hur barnen har fått inflytande på en situation de själva inte valt.

Fatima liksom Emma poängterade att barnen idag har betydligt mer inflytande och delaktighet i verksamheten jämfört med hur det var för några år sedan. Hur lång tid det rör sig om är oklart,

pedagogerna uttryckte sig antingen med “ett par år sedan” eller “några år sedan”. Skillnaden de talar om handlar om att man tidigare format verksamheten utifrån halv- eller helårsplaneringar där pedagogerna planerat och bestämt vad som ska göras och när. Även pedagogen Linda nämnde detta och förklarade följande:

Jag skulle nog säga att vi kan ändra i princip en hel planering, det är därför vi inte följer de här gamla traditionella planeringarna som när jag började då för länge, länge sen inom barnomsorgen. Då planerade man ju hela året hur det skulle se ut, vad gör vi i mars, vad gör vi i april, vad gör vi i maj (Intervju med Linda 2019-03-28).

Här menade Linda att fastän de hade rutiner och planeringar hade barnen större möjlighet att påverka jämfört med tidigare. De situationer som pedagogerna ansåg att barnen hade minst möjlighet att påverka var deras rutinsituationer, detta uttrycktes av alla pedagoger och pedagogen Karin sade bland annat:

Det tråkiga med förskolan, där barn verkligen får mindre chans att påverka, det är ju våra rutinsituationer där vi har en klocka som bestämmer. Om vi slapp klockan, om vi slapp till exempel lunchen, ja men “nu måste vi avsluta för att vi ska gå till lunchen”, om vi slapp ha det och kunde äta lite när det passar, då skulle barnen ha större inflytande och delaktighet /.../ de skulle kunna fortsätta, de skulle kunna göra klart (Intervju med Karin 2019-03-28).

Pedagogen Emma betonade också att barnen fick mindre möjlighet att påverka i rutinsituationer, men förklarade även att de fick större möjlighet att påverka i andra situationer istället. Hon menade:

Att vi kan lyssna på barnen och asså dem kan inte få allt dem vill. Men ändå att man kan lyssna på dem och i möjligaste mån, att dem får vara delaktiga i det vi gör. /.../ Man får lyssna på dem och så gör man det bästa som går för deras önskemål (Intervju med Emma 2019-04-04).

Hon tog som exempel om barnen skulle vilja börja måla och det var nära inpå lunch. Då skulle hon bli tvungen att säga nej, men förklarade att hon skulle ta åt sig av barnens önskemål och föreslå att de kunde måla efter lunchen. Precis som Emma beskriver att hon värderar barnens åsikter och vill att dem ska vara delaktiga i verksamheten menar Linda att även hon arbetar på liknande sätt och förklarar att:

Jag snappar upp det som barnen visar intresse för och planerar hur jag som pedagog går vidare med det, det gör ju att barnen får ett inflytande i sin verksamhet för att då har man tagit tillvara på det som de efterfrågar och som de saknar. Det gör ju också att de får ett större inflytande över verksamheten (Intervju med Linda 2019-03-28)

Eriksson (2014) som talar om barns delaktighet hänvisar till sin egen studie inom samma ämne som denna och förklarar att det finns villkor för vad barnen får vara med och bestämma. Precis

som i denna studie framkom det i hennes studie att bland annat rutiner påverkade barns delaktighet. Eriksson (2014) förklarar att anledningen till att barnen får mindre möjlighet till delaktighet i rutinsituationer beror på att man är styrd av tiden samt att barnen ofta måste avbrytas i deras aktiviteter. Hon menar att tiden är avgörande för hur mycket eller lite delaktighet barnen får, vilket gör att den fria leken är den tid som barnen kan påverka mest (Eriksson i Sandberg 2014).

Detta menade även pedagogerna i vår studie är den tid som barnen får mest delaktighet och inflytande över. Där fick dem nästintill fri tillgång till material, vilken miljö de ville vistas i, samt med vilka kompisar barnen ville umgås med. Pedagogerna Emma förklarade att hon ansåg att barnen fick större möjlighet att påverka under planerade aktiviteter till skillnad från förskolans rutinsituationer. Hon tog som exempel vid påklädningssituationer där pedagogerna vet vad barnen behöver ha på sig, men förklarade att de även tar hänsyn till barnens åsikter samtidigt som de måste kunna bestämma att det exempelvis är för kallt för att gå utan mössa och vantar. Pedagogerna Karin nämnde en liknande situation där ett barn inte ville ta på sig jacka fastän hon sagt att det är kallt ute. I den situationen förklarade hon för barnet att hen kunde gå ut och känna efter och att efter en stund hade barnet kommit fram till Karin och sagt att hen ville ha sin jacka. I båda situationerna ovan bemötte pedagogerna barnens åsikter med respekt men valde att hantera situationerna på olika sätt. Varför man gjort olika var inget som framkom varken under intervjuer eller observationer, men det skulle kunna finnas flera orsaker till att man agerat olika. Exempelvis skulle det kunna bero på åldern på barnen, då det handlar om två olika barngrupper, men det skulle även kunna handla om att pedagogerna känner barnen väl och vet därför hur de ska bemöta barnen på bästa sätt. Istället för att lyssna på barnen och deras åsikter hade pedagogerna lika gärna kunnat sätta punkt vid diskussionen och bestämt att barnen skulle ta på sig de kläder som pedagogerna säger. I ett sådant fall hade det blivit en fråga om makt, vilket är ett perspektiv som kommer diskuteras i nästa del av analysen.

6.1.2 Makt

Makt är ett begrepp som går att koppla till delaktighet och inflytande, särskilt i förskolan där pedagogerna styr verksamheten. I förskolans läroplan (2018) framgår det att barnen ska få möjlighet att påverka sin tid på förskolan. Eftersom det är pedagogerna som styr verksamheten blir det därför en fråga om makt då pedagogerna avgör när och hur mycket barnen får påverka. Detta var något som pedagogerna Karin poängterade under intervjun då hon förklarade:

Man vill att barnen ska vara delaktiga och ha inflytande /.../ det sker ju bara när jag bestämmer att dem får det, oftast. Och det är ju ändå vi vuxna som sätter ramarna för när de kan påverka (Intervju med Karin 2019-03-28).

Alla pedagogerna verkade vara medvetna om att det är de som avgör när och hur mycket barnen får påverka sin tid på förskolan. Pedagogerna berättade att de arbetade med att barnen ska få vara delaktiga i verksamheten, men att det inte alltid går. Hon förklarade att:

I möjligaste mån vill man att dem ska ha inflytande och delaktighet, absolut, men i alla situationer går inte det. Ibland måste man säga "stopp" och "nej" och att vi måste bestämma också vad vi ska göra (Intervju med Emma 2019-04-04).

Utifrån detta citat kan man få uppfattningen om att pedagogerna är medvetna om att det är de som har makten att avgöra när barnen får påverka och inte. Detta skulle kunna kopplas till Foucaults (1926–1984) begrepp makt/kunskap eftersom pedagogerna ger intrycket av att de är medvetna om deras maktposition gentemot barnen, men även att de har kunskap om hur och när de kan använda den. Foucault (1926–1984) menade att dessa begrepp hör samman eftersom man genom kunskap får makt och genom makt får man kunskap (Börjesson och Rehn 2009). Något som också kan relateras till begreppet makt/kunskap är det som pedagogerna talade om under sin intervju, det vill säga ledarskapet och vilken roll det hade i relation till makt och delaktighet. Hon förklarade att barnen självklart ska få vara med och påverka sin verksamhet, men inte alltid. Hon menade att det inte var möjligt i alla situationer och betonade att hon var medveten om att det är hon som pedagog som har makten att avgöra hur mycket barnen får påverka och inom vilka ramar. Vidare förklarade hon:

Vi som ledare kan visa på, vi kan lyssna, vi kan hjälpa dem och få. Men ibland måste vi också sätta lite ramar, inom det här får ni vara med och bestämma liksom och ha inflytande /.../ Jag tror att det är viktigt att man visar att man är en tydlig ledare, självklart ska barnen få vara delaktiga och ha inflytande men inte alltid, ibland måste vi också gå in och bestämma (Intervju med Emma 2019-04-04).

Dolk (2013) talar om indirekt styrning vilket hon menar handlar om att styra barnen på ett sätt som gör att de tror att det är de själva som bestämmer. Detta går att likna vid det pedagogerna berättade om val vid utevistelser. Hon förklarade att de ofta varierar sina utevistelser och att barnen ibland fick olika alternativ att välja mellan, exempelvis om de skulle gå till vindskyddet eller bergsplatsen. Genom att ge barnen färdiga alternativ menar Dolk (2013) innebär en indirekt styrning, eftersom man får barnen att tro att de själva fått välja. Delvis har barnen fått välja, men pedagogerna har fortfarande styrt dem genom att begränsa deras valmöjligheter (Dolk 2013).

Även pedagogen Karin verkade medveten om sin position i förhållande till barnen då hon talade om barns delaktighet men också om sin roll som pedagog. “Man kan styra barn, och göra det på ett respektfullt sätt så att de känner att de är delaktiga” sade Karin under intervjun. Hon förklarade vidare:

Sen tycker jag att det är jätteviktigt med det här att barn ska få känna sig lika viktiga som vuxna. För att hela världen är väldigt... de vuxna bestämmer å barnen ska göra som vuxna säger, liksom varför då? (Intervju med Karin 2019-03-28).

Detta blir även en fråga om barnsyn om huruvida man ser barnen som kompetenta eller inte. Johansson (2003) förklarar att pedagogernas barnsyn kan både synliggöra eller hindra barnen och de möjligheter som skapas för dem, vilket i detta fall handlar om delaktighet och inflytande (Johansson 2003). Detta är något som kommer presenteras mer i nästa del som handlar om “det kompetenta barnet”.

6.1.3 Det kompetenta barnet

Utifrån de frågor som ställts om barns delaktighet och inflytande och barnsyn har en stor del av svaren handlat om att man ser barnen som kompetenta. Alla pedagogerna förklarade att de utgick från att barnen kan väldigt mycket och att begreppet “det kompetenta barnet” är en del av deras arbetssätt. En av pedagogerna yttrade begreppet när hon fick frågan om barnsyn, de andra pedagogerna som inte gjorde detta gjorde det däremot tydligt att det var en del av deras arbetssätt. De bekräftade att det var “det kompetenta barnet” som de syftade till när de fick frågan om de kände till begreppet. Pedagogerna såg på barnen som “human beings”, vilket Johansson (2003) menar är ett synsätt som innebär att man ser på barn som liksom de vuxna kan påverka sin omvärld (Johansson 2003). När pedagogen Karin fick frågan om barnsyn kopplade hon direkt till det kompetenta barnet och sade sedan:

Jag tror på barn som likvärdiga medborgare som vuxna. Jag avskyr tanken på att barnen ska vara mindre värda /.../ dem (barnen) är lika mycket värda, lika viktiga att respektera, att lyssna på (Intervju med Karin 2019-03-28).

Karins svar kan liknas vid Johanssons (2003) syn på barn som “human beings” då hon ansåg att barnen skulle respekteras på samma sätt som de vuxna. Vidare sade Karin att den skillnad hon kunde se var det ansvar vi vuxna har för att hjälpa och stötta barnen i deras utveckling (Johansson 2003).

Pedagogen Fatima berättade att istället för att direkt ge barnen det rätta svaret när de ställde frågor till pedagogerna brukade de istället svara “vad tror du?” eftersom de på så sätt kunde utmana barnen att tänka själva samt visade att man var intresserad av att höra barnens åsikter. Detta menade Fatima även fick barnen att känna sig viktiga genom att pedagogerna visade intresse för barnens tankar vilket handlade om att de såg barnen som kompetenta. Vidare förklarade Fatima att de brukar intervjua barnen och då fråga bland annat hur de trivs på förskolan, vad de tycker om miljöerna och pedagogerna för att få se det ur barnens perspektiv och därefter kunna anpassa verksamheten för att barnen ska trivas så mycket som möjligt. När vi frågade Fatima om barnen har uppskattat dessa intervjuer svarade hon att dem gjorde det.

Ja, och vi pratade ju med dem innan och sa att “nu ska vi ha ett samtal med er, vi kommer att intervjua er en och en och det som ni säger kommer ju att stanna hos oss” /.../ Då var det ett barn som föreslog att vi skulle gå ner hit (planeringsrummet) för här samtalar man. Möte, det var jättekul så alla barnen sa “JAA” och så sade de “okej, nu kan nästa komma!” (Intervju med Fatima 2019-03-21).

Vidare förklarade hon att barnen fick känna sig viktiga, att deras åsikter togs på allvar och att de fick känna sig kompetenta. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) menar att detta är viktigt och en förutsättning för att barnen ska kunna bli delaktiga och få inflytande (Pramling Samuelsson och Sheridan 2003). Johansson (2003) som talar om barns perspektiv förklarar att pedagogerna ska sträva efter att möta barnen på deras villkor, försöka skaffa sig en inblick i deras upplevelser, behov och individualitet. Vidare menar hon att en utgångspunkt för detta handlar om barns erfarenheter och känsla av kontroll. De vuxnas ambition innebär att erbjuda barnen detta (Johansson 2003).

När vi ställde frågan om pedagogerna kände till begreppet “det kompetenta barnet” visste Linda direkt vad vi menade och svarade att:

Många misstolkar detta begreppet faktiskt, när man har träffats i olika forum genom åren, även som man har jobbat med, det kompetenta barnet, kan och vill själv men det är fortfarande vårt ansvar att se över hur mycket stöd eller stöttning barnet i situationen behöver /.../ Det är lika viktigt att, om Kalle inte vill bre sin smörgås, den här dagen kan det bero på att han saknar sin mamma, jag vet att han kan, jag behöver inte vara den här som tänker det här fyrkantigt utan att jag måste vara flexibel om vad det kompetenta barnet innebär (Intervju med Linda 2019-03-28).

Bjervås (2003) som talar om det kompetenta barnet förklarar att detta begrepp även medför vissa risker. Hon menar att även om man ska se barnen som kompetenta måste man fortfarande vara medveten om att de fortfarande är barn, vilka är sårbara, i behov av skydd och som fortfarande utvecklas. Detta blir dock en balansgång då man efter den förändrade barnsynen

ska se på barn som “oberoende, individuella medborgare med demokratiska rättigheter” (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). Detta blir en balansgång eftersom man behöver kunna se barn både som kompetenta och kunniga, men också som någon som behöver hjälp och stöd, precis som Linda beskrivit ovan.

Pedagogen Linda förklarade även hon att hon såg barnen som kompetenta och att hon trodde på varje barn oberoende deras förutsättningar och betonade sedan att:

Det kompetenta barnet kan, och vill själv men det är fortfarande vårt ansvar att se över hur mycket stöd eller stöttning barnet i situationen behöver (Intervju med Linda 2019-03-28).

Detta kan liknas vid det Bjervås (2003) talar om då Linda dels såg barnen som kompetenta och självständiga, dels som individer som behöver stöttning och hjälp för att utvecklas. Majoriteten av pedagogerna delade uppfattningen om att barn är kompetenta och att de kan mer än man tror. Pedagog Fatima förklarade att man måste se barnen som en egen individ med ett eget värde och behov. Hon menade att begreppet handlar om att möta barnen på deras nivå och utifrån deras förutsättningar. Vidare poängterade hon att bara för att man är vuxen vet man inte allt och sade:

Jag anser ju inte att jag sitter här med all kunskap, absolut inte! /.../ Jag kan inte allt... /.../ “Kan du rita en cykel? Nej jag vet inte, men jag kan försöka”. Lite såhär, bara för att jag är äldre än dem så har inte jag svar på allt (Intervju med Fatima 2019-03-21).

Även pedagog Emma delade denna syn och lade vikt vid att även de yngsta barnen var kompetenta. Hon förklarade att man ofta såg de yngre barnen som “för små” och därför antog att de inte kan. Hon förklarade att:

Man tänker ju ändå på att de här yngsta, även att de kan saker... Så man inte bara kör över dem och tänker att de är så små de förstår ingenting, utan man försöker ju i möjligaste mån lyssna på vad dem vill, det är inte så att vi bara ”nämen den är så liten så den förstår inte” utan de är ju väldigt kompetenta och kan jättemycket saker. Så i möjligaste mån försöker man ju förstå vad dem vill och lyssna för man blir ju väldigt förvånad vad mycket de kan (Intervju med Emma 2019-04-04).

Här hade Emma kopplat ihop “det kompetenta barnet” med barnens ålder och menade att bara för att barnen är yngre behöver det inte betyda att de har mindre kunskaper. Ålder är ett perspektiv som kommer presenteras i nästa del.

6.1.4 Ålder

Ett av studiens syften handlar om att ta reda på om barnens ålder har någon påverkan på utsträckningen av barns delaktighet och inflytande barnen får på verksamheten. Gemensamt för alla pedagoger var att de ansåg att barnens ålder har viss påverkan. Något alla betonade var det verbala språket. De menade att de barn som utvecklat sitt verbala språk lättare kunde uttrycka sina åsikter jämfört med de som inte utvecklat detta. På frågan om åldern har någon betydelse svarade en av pedagogerna på följande sätt:

Ja, oerhört mycket! [...] Jag tänker på ansvaret som ligger på oss pedagoger att bli lyhörda, inlyssnande och liksom så att man verkligen kan ha koll på vad Kalle ett år faktiskt menar. Och mycket är ju omöjligt att ha koll på vad Kalle ett år faktiskt menar, för det ligger utanför vad vi någonsin kommer kunna komma till. Men mycket handlar om att man som pedagog stannar upp och tar sig tid (Intervju med Karin 2019-03-28).

Pedagogen Linda höll med om att det finns skillnader i barns inflytande och delaktighet i förhållande till deras ålder. Den största skillnaden menade hon var det verbala språket men också att man som pedagog har helt olika fokus.

Ja det skulle jag nog säga, /.../ Jag hoppas och tror att jag är lyhörd för det barnen utstrålar men jag tror inte alla är det, absolut inte. När man jobbar med yngre barn, då är det den här omvårdnadsbiten som tar väldigt stor tid, vilket gör att man kanske inte ser vad barnet är intresserad av på samma sätt som man gör med de äldre. De kan verbalt uttrycka vad de vill vilket inte alla yngre barn kan, så jag tror att dem äldre när de kan prata att dom har större chans till inflytande (Intervju med Linda 2019-03-28).

Liksom pedagogerna i denna studie menar Dolk (2013) att åldern har påverkan på barns möjlighet till delaktighet och inflytande i förskolan. Dolk (2013) förklarar att delaktighet och inflytande är något som måste anpassas efter barnens ålder. Oavsett barnens ålder kan de vara med och påverka, skillnaden är bara att man kan göra det på olika sätt och att det finns skillnader i barnens behov (Dolk 2013).

Pedagogen Emma förklarade att hon ansåg att det var lättare för de äldre barnen att vara delaktiga och få inflytande eftersom de har det verbala språket och förklarade vidare att det var svårare för de yngre eftersom det krävde ett annat fokus för pedagogerna att uppmärksamma dem. Hon menade att det framförallt handlade om att vara lyhörd, tolka barnens kroppsspråk och se till deras intressen, hon menade dock att det var mycket lättare när man kände barnen väl. Däremot kunde det uppstå en annan sorts problematik med de äldre barnen menade Emma som förklarade att:

Jag tycker att de äldre kanske har lättare att få inflytande, men sen är de fler som ska samsas också. Där är det mer det här med att tänka på vad alla andra tycker också, så det kan kanske inte bara få vara jag

utan det är också det här med det demokratiska... att vi måste lyssna på varandra och att jag kanske inte kan få inflytande i allt jag vill, men jag kanske kan påverka (Intervju med Emma 2019-04-04).

Mauritzson och Säljö (2003) hänvisar till Nelson (1996) som förklarar att en viktig aspekt inom det sociokulturella perspektivet handlar om att finna likheter och olikheter med sig själv, vilket hon menar handlar om perspektivtagande. Vidare förklarar hon att detta bidrar till en förståelse av att alla är olika. Dessa upptäckter gör barn när de interagerar med andra och Nelson (1996) förklarar att ju mer de interagerar med andra desto mer erfarenheter får de (Mauritzson och Säljö i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). Detta går att koppla till det pedagog Emma beskrivit i citatet ovan, då hon förklarat att barnen också behöver ta hänsyn till sina kamraters åsikter. Vidare förklarar Nelson (1996) att inom det sociokulturella perspektivet krävs en aktiv förståelse för hur relationen mellan individ och grupp fungerar (Mauritzson och Säljö i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). Ribaeus (2014) som talar om demokratibegreppet hänvisar till Sheridan och Pramling Samuelsson (2001) som menar att demokrati i förskolan inte enbart handlar om barns möjligheter att påverka sin situation utan att det även handlar om en inlärningsprocess som anses viktig för barnen. Vidare menar de att en förutsättning för att utveckla demokratiska principer är att få inflytande och uttrycka sin åsikt (Ribaeus 2014). Enligt Eriksson (2014) är åldern ett villkor för barns delaktighet och hon förklarar att det är pedagogerna som avgör om barnen kan eller får vara med och fatta beslut i förskolan. Vidare menar hon att barnens möjlighet till beslutsfattande handlar om verbal kommunikation och strukturerade former, exempelvis genom att man i turordning får säga sin åsikt (Eriksson i Sandberg 2014).

I detta finns likheter med pedagogerna på Smörblommans uppfattning, dock skiljer sig uppfattningen gällande beslutsfattande och barnens åldrar. Pedagogerna på Smörblomman har till skillnad från Eriksson (2014) uppfattningen om att även de yngre barnen kan vara med och fatta beslut, pedagogerna begränsar inte barnen baserat på verbal kommunikation. Eriksson (2014) talar väldigt lite om åldern på barnen och dess påverkan på deras delaktighet och inflytande utan lägger större vikt vid huruvida barnen kan uttrycka sig verbalt eller inte. Utifrån detta kan man få uppfattningen att hon anser att de yngre barnen, som inte har utvecklat det verbala språket, inte kan vara med och fatta beslut. Detta var något som pedagogen Linda tog upp när hon fick frågan om åldern hade någon betydelse för barns delaktighet och inflytande:

Jag har märkt att man med yngre barn förutsätter att dem inte kan och de har jag också svårt för, att man bestämmer innan att du är för liten /.../ man drar för snabba slutsatser ibland (Intervju med Linda 2019-03-28).

Pedagogen Karin poängterade också fördelarna med det verbala språket, men menade även att de yngre barnen kunde uttrycka sig och få möjlighet att påverka. Däremot såg hon en problematik i att de yngre barnen fick färre möjligheter att påverka eftersom man lätt fokuserade på det verbala språket när det fanns andra sätt att uttrycka sig på.

Om man har ett inte så bra utvecklat verbalt språk så får man ju mindre chans att vara delaktig och ha inflytande, för att man inte kan göra sig förstådd och för att pedagogen, som jag, inte förstår vad du menar /.../ Sen är jag rädd för att yngre barn inte får sin röst hörd, sin chans att ha inflytande och delaktiga är mindre än för en femåring som har det verbala språket (Intervju med Karin 2019-03-28).

Även pedagogen Fatima menade att det fanns skillnader mellan yngre och äldre barns möjlighet att påverka. Hon förklarade att de äldre, som har det verbala språket var mer självständiga och därför hade lättare att få inflytande. "De kan ta kommando över situationen och förklara och visa vad de vill. Men med de yngre barnen är det viktigt att man lär känna dem och deras behov" sade Fatima. Hon poängterade därmed att alla kunde vara med och påverka oavsett ålder men att det handlade om olika sätt och att det självklart underlättade med verbalt språk.

6.2 Observationer

Här redogörs de svar observationerna bidragit med. Även här har svaren delats upp utifrån rubrikerna *delaktighet och inflytande, makt, det kompetenta barnet och ålder*, då vi anser att detta blir tydligare.

6.2.1 Barns delaktighet och inflytande

Under observationerna låg fokus bland annat på att titta efter situationer där barn fick möjlighet till delaktighet och inflytande, eller om de inte fick möjlighet till detta. Utifrån dessa observationstillfällen var det tydligt att alla pedagogerna var lyhörda och arbetade med att få barnen delaktiga i verksamheten. Det gick att observera ett tydligt samspel mellan barn och pedagoger där kommunikationen mellan dessa bidrog till att barnen fick möjligheter att påverka sin verksamhet. Säljö (2000) talar om att kommunikationen är viktig inom det sociokulturella perspektivet (Säljö 2000). I och med att pedagogerna samspelade och samtalande med barnen fick pedagogerna syn på barnens behov och viljor vilket ledde till att de kunde påverka i olika situationer. Ribaeus (2014) talar om att det är den vuxnas ansvar att barnen blir delaktiga och att de får inflytande i verksamheten (Ribaeus 2014). Detta var något som pedagogerna nio av tio gånger upplevdes göra. Det som var vanligast förekommande var att pedagogerna ställde frågor till barnen med olika valmöjligheter, exempelvis vad de ville göra, om de ville ha hjälp

eller inte etcetera. Arnér (2006) förklarar att delaktighet och inflytande är huvudfrågor för ett demokratiskt samhälle (Arnér 2006). Genom att pedagogerna lät barnen vara delaktiga i beslut som rörde dem själva, tillämpade pedagogerna ett demokratiskt förhållningssätt. I och med att barnen får uttrycka sina åsikter blir det lättare för pedagogerna att försöka inta barnens perspektiv och utifrån detta kunna anpassa verksamheten efter dem. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) förklarar att pedagogerna behöver kunna inta barnens perspektiv för att kunna göra barnen delaktiga (Pramling Samuelsson och Sheridan 2003). Genom att pedagogerna frågade efter barnens åsikter kunde de göra dem delaktiga i verksamheten och fick därmed en inblick i barnens perspektiv och deras intressen.

En situation där pedagogen Fatima visade detta var när hon tillsammans med en annan pedagog kommit fram till att de skulle göra om i en del av miljön. Fatima visste att ett av barnen på hennes avdelning tidigare uttryckt att hen tyckte att pedagogerna möblerade om på avdelningen för mycket. Hon valde därför att förklara för barnet att de skulle göra om i miljön, men att det var en väldigt liten ändring och bekräftade barnet genom att säga att hon visste att hen tyckte att det möblerades om för ofta. Barnet som bad Fatima lova att det var sista gången de möblerade om fick till svar att pedagogerna skulle behöva göra ändringar ibland för att de anpassar efter barnens behov. Fatima förklarade att förändringar kan leda till något bra och att det var viktigt att barnen uttryckte sina åsikter för att pedagogerna skulle kunna ta hänsyn till dessa. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) förklarar att:

Delaktighet och barns perspektiv är på motsvarande sätt ömsesidigt beroende av varandra. En förutsättning för att vuxna ska kunna göra barn delaktiga är att de har förmåga att ta barns perspektiv (Pramling Samuelsson och Sheridan 2003).

I situationen ovan skulle man kunna tolka det som att Fatima intagit barnets perspektiv då hon tog hänsyn till hur barnen påverkades av pedagogernas beslut och därmed kunnat göra barnet delaktigt i den kommande förändringsprocessen. Även pedagogen Karin visade att hon kunnat ta barnens perspektiv då hon upptäckte en konflikt mellan två barn. Istället för att själv bestämma hur konflikten ska lösas och avgöra vem som hade rätt i situationen, valde hon att fråga båda barnen om deras versioner av vad som hänt. Hon bekräftade dem genom att visa att hon lyssnade och att bådats åsikter var lika viktiga. Detta går hand i hand med Pramling Samuelsson och Sheridans (2003) perspektiv på barns inflytande och delaktighet:

Barns inflytande och delaktighet innebär att barn blir delaktiga i både ord och handling. Att barn behandlas med samma respekt som vuxna och att vuxna försöker tolka barns

meningsskapande utifrån deras sätt att uttrycka sig och agera såväl i pedagogisk praxis som i forskning (Pramling Samuelsson och Sheridan 2003).

Som Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) nämnt ovan handlar delaktighet om respekt. Genom att Karin tog sig tid att hjälpa barnen att lösa sin konflikt och lyssna på dem bemötte hon barnen med respekt vilket förmedlar att hon anser att det inte finns någon skillnad i värde på barn och vuxnas åsikter utan att dessa ses som jämlika. Karin upplevdes intagit barnens perspektiv eftersom hon istället för att avfärda konflikten tog hon sig tiden att lyssna på barnens tolkningar av vad som gjort att konflikten uppstått.

Något som synliggjordes under observationerna var att alla pedagogerna tillät barnen att vara delaktiga i verksamheten och att pedagogerna tycktes se att delaktigheten kunde leda till ett lärande. Som presenterats ovan menade pedagogen Fatima att det inte är en självklarhet att man som vuxen vet mer bara för att man är äldre. Hon beskrev en situation där ett barn ville ha hjälp med att rita en cykel och hon förklarade att hon inte kunde. Fatima poängterade med detta att man kan lära av varandra, vuxna som barn. Vidare förklarade hon att detta förutsatte att barnen tilläts vara delaktiga och att man bör skapa utrymme för barnen att bidra med sina kunskaper. Bjervås (2003) hänvisar till Anne Smith (2000) som talar om att det är viktigt att tillåta barnen att vara deltagande och menar att det är sammankopplat med barnens lärande. För att barnen ska kunna vara delaktiga menar hon att barnen behöver utrymme och få tillfälle att öva på att fatta beslut. Om tillfällena för detta inte ges menar hon skulle kunna hämma utvecklingen av beslutsfattande förmågor och färdigheter (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). I verksamheten fanns en medvetenhet hos alla pedagoger om att utrymme och möjligheter var en viktig faktor till att barnen skulle få kunskap om delaktighet och möjligheten till att kunna vara det. Pedagogerna upplevdes utgå från barnens perspektiv och att de anpassade sin verksamhet efter detta. Som tidigare nämnts menar Roos (2014) att detta handlar om att pedagogen tolkar det dem tror är barnens perspektiv men att de aldrig med säkerhet kan veta vad detta innebär (Roos i Löfdahl, Hjalmarsson och Franzén 2014).

Under observationerna framkom tillfällena där barnen hade mer inflytande och delaktighet än i andra. Situationer som barnen hade större möjlighet att påverka var bland annat samlingssituationer, fri lek eller under vissa planerade aktiviteter. Bland annat kunde barnen till viss del påverka samlingens innehåll, exempelvis samtalsämnen eller vilka sånger de skulle sjunga. Barnen blev alltid ombudda att sätta sig på mattan när det var dags för samling, däremot

behövde de inte sitta kvar hela tiden, utan de kunde gå iväg och göra annat eftersom de ändå kunde höra vad som sades. En av pedagogerna förklarade att barnen har olika behov och att vissa koncentrerade sig bättre om de fick göra något annat under tiden. När det var dags för fruktstund fick barnen själva välja frukt och i vissa fall även storleken på frukten. Under den fria leken som utgjorde ungefär en tredjedel av dagen, hade barnen störst möjlighet att påverka vad de skulle göra, till skillnad från de aktiviteter som pedagogerna planerat i förväg. Däremot kunde barnen indirekt påverka aktiviteterna genom att pedagogerna format dessa utifrån barnens intressen. Eriksson (2014) förklarar att förskollärare skapar tillfällen för barnen att bli delaktiga när de får vara med och fatta beslut eftersom barnen då får möjlighet att påverka. Hon menar att besluten exempelvis kan handla om att få önska sånger under samlingen (Eriksson i Sandberg 2014).

Det uppstod även tillfällen där barnen fick mindre möjlighet att påverka, det synliggjordes mest i situationer när det var rutinstyrd verksamhet eller vid påklädning. När verksamheten var rutinstyrd, vilket var cirka två tredjedelar av dagen, handlade det främst om pedagogernas inplanerade aktiviteter eller fasta situationer som exempelvis måltider eller vila. Den senare typen av rutinsituationer som påverkade barnens möjlighet till delaktighet och inflytande var det som Eriksson (2014) menar är "hinder på organisationsnivå". Detta handlar om att högre uppsatta personer inom förskoleverksamheten har bestämt när det är dags för måltider eller vila och hur länge dessa pågår. Det kan även handla om att pedagogerna begränsas på grund av stress som beror på personalbrist eller för stora barngrupper (Eriksson i Sandberg 2014). Rutiner var något som pedagogerna under intervjuerna påtalade var situationer där barnen fick mindre möjlighet att påverka, vilket också märktes under observationerna. Det kunde handla om att pedagogerna behövde avbryta barnen i deras lekar eller aktiviteter eller att det uppstod en form av stress för att exempelvis hinna till lunchen i tid. Detta kunde bidra till att pedagogerna tappade fokuset kring barnens delaktighet och inflytande. Huruvida pedagogerna gjorde detta medvetet eller omedvetet går inte att säga, dock skulle man tänkas kunna agera på olika sätt som ändå kunde skapa möjligheter för barnen att påverka. Detta är högst individuellt och kan handla om förhållningssätt och stresstålighet, därför är inte detta något som kommer ägnas mer fokus än såhär. Generellt upplevdes pedagogerna öppna och tillåtande samt att de nio av tio gånger skapade tillfällen för barnen att vara delaktiga och få inflytande. Som tidigare nämnts ligger det på pedagogens ansvar att se till att barnen ges dessa möjligheter vilket också skapar en fråga om makt gällande *att* det sker men även *när* och *hur*. Makt är det perspektiv som kommer att presenteras i nästa del.

6.2.2 Makt

Under observationerna var det tydligt att barnen fick utrymme för inflytande och delaktighet i verksamheten, detta går att tolka utifrån ett maktperspektiv gällande pedagogernas möjliggörande för detta. Dolk (2013) hänvisar till Fredrik Bondestam (2010) som menar att:

Tolkningsföreträdet och makten att definiera jämställdhet automatiskt placeras hos vuxna, lärare, rektor och det offentliga, vilket han poängterar "sätter direkta avtryck på hur ett konkret jämställdhetsarbete i [för] skolorna motiveras och genomförs; vem som ska *göra* det och vem som ska *utsättas* för det" (Dolk 2013).

I verksamheten utstrålades en känsla av jämställdhet mellan barnen och pedagogerna där barnen sågs som kompetenta. Även om det fanns en tanke om att det skulle vara jämställt mellan pedagoger och barn, var pedagogerna medvetna om sin maktposition i förhållande till barnen. Pedagogernas makt var något som under observationerna sällan synliggjordes i verksamheten, detta var något som endast skedde vid ett av tio tillfällen. Under nio av tio tillfällen upplevdes pedagogerna vara väldigt tillåtande och lyhörda för barnens vilja att vara delaktiga och ha inflytande. Däremot fanns situationer där pedagogerna var tvungna att begränsa barnen på grund av olika faktorer, exempelvis brist på tid eller personal. Enligt Johansson (2003) är det inte en självklarhet att man anpassar sig efter barnens perspektiv bara för att man försöker få en inblick i detta. Hon förklarar att inblicken i deras perspektiv kan bidra till att pedagogerna istället får möjlighet att styra barnen "dit dem vill" (Johansson 2003).

Under observationerna uppstod situationer där pedagogerna utövade vad Dolk (2013) kallar för indirekt styrning. Vid dessa situationer erbjöd pedagogerna barnen två eller flera alternativ, vilket kunde handla om val av aktivitet eller miljö att vistas i. Pedagogerna skapade en uppfattning hos barnen att det var dem som fått besluta, när det i själva verket var pedagogerna som hade bestämt och begränsat alternativen (Dolk 2013). Andra situationer där pedagogerna använde sin makt var exempelvis vid samlingar eller påklädningssituationer. Vid samlingen kunde detta bli synligt bland annat genom att pedagogen avgjorde vem som fick ordet, samtalsämne eller vilka sånger som skulle sjungas. Vid påklädning synliggjordes detta då pedagogerna bestämt vilka kläder barnen skulle ha på sig eller vilka barn som var i behov av hjälp att klä på sig och vilka som kunde själva. Denna typ av makt kan liknas vid det som Foucault (1926–1984) menar med begreppet makt/kunskap där makt och kunskap är sammanflätade. I exempelvis påklädningssituationen använde pedagogerna sin makt för att avgöra vad barnen behövde ha på sig, vilket kunde handla om deras erfarenheter av vad man

bör ha på sig vid en viss temperatur. Detta skulle kunna bidra till att barnen i slutändan kommer få samma typ av kunskap och då själva kunna avgöra vad som är lämpligast att ha på sig (Börjesson och Rehn 2009).

Bjervås (2003) hänvisar till Kjörholt (2001) talar om den individuella möjligheten att få vara med att bestämma och menar att den är begränsad, eftersom det i förskolan handlar om att samspela mellan barngrupp och den vuxna (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). För att återigen ta samling som ett exempel är det en situation där pedagogen i grunden är den som styr vad som ska ske. Det är pedagogen som bestämmer när barnen får ordet och vad de ska göra. Pedagogen har ansvaret för att barnen får denna möjlighet och även att se till att de andra lyssnar. Med andra ord är det pedagogerna som med sin makt möjliggör eller begränsar barns delaktighet och inflytande utifrån demokratiska principer. Detta är även något som poängteras i förskolans läroplan (Skolverket 2018) där det står:

Förskollärare ska ansvara för att barnen får sina behov respekterade och tillgodosedda och får uppleva sitt eget värde, tillämpa ett demokratiskt förhållningssätt där barnen aktivt deltar och aktivt inkludera ett jämställdhetsperspektiv så att alla barn får likvärdiga möjligheter /.../ (Skolverket 2018).

Detta skapar även en fråga om samspel vilket leder oss tillbaka till Anne Smith (2000) som talar om sociokulturellt perspektiv. Som tidigare nämnt menar hon att detta handlar om att pedagogerna behöver tillåta barnen att delta och finnas där som stöttning i deras utveckling (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). Under samlingssituationerna, som hölls vid minst tre tillfällen per dag, upplevdes fokuset kring samspel främst ligga mellan barnen. Det fanns även ett samspel mellan barnen och pedagogerna, vilket är det som denna studie lägger fokus på, däremot speglades inte detta samspel lika tydligt som det mellan barnen. Det demokratiska förhållningssättet, framförallt barnen emellan, var något som pedagogen Emma nämnde under hennes intervju. Hon menade att delaktighet och inflytande skapade ett större demokratiskt perspektiv i förhållande till barnens ålder och det verbala språket, något som kommer presenteras mer i en senare del. Detta påpekades när hon förklarade att det generellt var lättare att få delaktighet och inflytande om barnen var äldre. Det skapade även en problematik eftersom det med de äldre barnen kunde uppstå mer åsikter att ta hänsyn till. Därför blev det en demokratisk fråga eftersom det krävde att barnen fick förståelse för att man behövde lyssna på varandra och visa hänsyn till andras åsikter. Månsson (2007) menar att demokrati och delaktighet är begrepp som går att tolka på flera sätt, vilka har en stark koppling till vuxnas förhållningssätt gentemot barnen (Månsson 2007). Detta går att koppla till makt eftersom

pedagogerna avgör i vilka situationer de ska ta ställning till varje enskild individs åsikter och viljor och när man behöver se till hela gruppen och ta ställning till majoritetens åsikt. Något annat som går att koppla till pedagogernas förhållningssätt är begreppet det kompetenta barnet, vilket presenteras nedan.

6.2.3. Det kompetenta barnet

Begreppet "det kompetenta barnet" är något som Jonstoj (2000) förklarar tagits in i förskoleverksamheten på senare år. Begreppet handlar om att man inte ser på barn som okunniga och i behov av hjälp, utan som kompetenta och mer oberoende av andra än man tidigare trott (Jonstoj 2000). Under observationerna var det tydligt att pedagogerna såg på barnen som kunniga och att dem hade en förmåga att göra saker själva. Månsson (2007) förklarar att pedagogernas förhållningssätt, samspelet mellan barn och vuxna samt den pedagogiska miljön kan ses som grund för ett kompetent, lärande barn som redan i tidig ålder kan vara aktiv och utforskande som ska bli lyssnad på och kunna fatta egna beslut (Månsson 2007).

Det kompetenta barnet är ett begrepp som pedagogerna på Smörblomman tydligt anammat. Under observationen av Fatima visualiserades det hur det kompetenta barnet var en del i hennes arbetssätt. Bland annat synliggjordes detta när ett barn kom fram till Fatima och ville ha hjälp med att sänka volymen på CD-spelaren. Istället för att gå med barnet och sänka volymen åt hen, förklarade hon istället för barnet hur man gör. Bjervås (2003) hänvisar till Anne Smith (2000) som menar att när barnen känner sig delaktiga skapar de en känsla av att känna sig kompetenta (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003). Ett annat exempel på en sådan situation var när barnen skulle skapa små miljöer med olika teman, exempelvis datorspelet Minecraft. Under denna skapandeprocess fick barnen fritt använda det material som fanns på avdelningen och fick även möjlighet att gå till förrådet och hämta material. De hade också tillgång till lärplattor för att söka inspiration och bilder att skriva ut. Barnen fick då själva skriva sökorden i rutan på sökmotorn Google och om de behövde hjälp fanns pedagogen där för att antingen ljuda bokstäverna eller peka på dem på väggen där bland annat det samiska, latinska och ryska alfabetet var uppsatta. Även Linda ansåg barnen vara kompetenta vilket synliggjordes under observationerna när hon samspelade med barnen. Linda fokuserade på det barnen kunde och visste, precis som Jonstoj (2000) talar om gällande det kompetenta barnet, vilket blev tydligt när hon bad två barn att hämta ett glas med mjölk från köket inför en aktivitet istället för att själv hämta det. I situationen visade Linda tillit till barnen genom att göra dem delaktiga. Att se

barnen som kompetenta innebär inte med att man som pedagog ska vara frånvarande. Bjervås (2003) hänvisar till Dahlberg och Lenz Taguchi (1994) som menar att barnen behöver en vuxen vid sin sida som medforskare i processen (Bjervås i Johansson och Pramling Samuelsson 2003).

En annan situation där det blev tydligt att barnen sågs som kompetenta var när pedagogen Emma skulle ha en aktivitet med några barn. Hon berättade för barnen att de skulle göra tryck med färg och potatisar. När barnen satt sig vid bordet där de skulle utföra aktiviteten förklarade hon hur de skulle göra och därefter fick barnen själva välja vilket mönster och vilka färger de ville använda. Ett av barnen ville ha en färg som inte fanns, vilket gjorde att de behövde blanda till den. Istället för att själv blanda till färgen frågade Emma vilka färger de behövde för att få fram den önskade färgen, i detta fall grön, och de hjälptes därefter åt att blanda den. När barnen kände sig klara fick de hjälp av Emma att hänga upp sina alster på tork. Under hela aktiviteten lät Emma barnen göra så mycket som möjligt på egen hand, men fanns där som stöd vid behov. Det sociokulturella perspektivet handlar som tidigare nämnts om att lärande sker i samspel och som Säljö (2000) också nämnt är kommunikationen en viktig beståndsdel inom detta perspektiv (Säljö 2000). Detta är något som går att observera i situationen ovan. Pedagogen Emma ingår i ett samspel med barnen där hon kan bidra till barnens lärande genom att finnas som stöd vid behov och barnen kunde uttrycka sina åsikter och förmedla om de ville ha hjälp med något. Detta gjorde det tydligt att hon såg barnen som kompetenta trots deras ålder och agerade som Dahlberg och Lenz Taguchi (1994) beskriver som en medforskare. Säljö (2000) förklarar att lärandeaktiviteter inte endast handlar om att lära sig av de äldre och anamma deras kunskaper, utan att det är lika viktigt att låta barnen testa själva och lära sig utifrån det (Säljö 2000). I exemplet tydliggjordes det att Emma såg barnen som kompetenta och kunniga, till skillnad från att som många gör, tror att barnen är för små. Det märktes att Emma hade skapat en god relation till barnen och att hon visste vad barnen klarade av och visste därför hon kunde utmana dem att lära sig mer. Lillvist (2014) förklarar att barn redan från födseln är kompetenta och att de har ett inbyggt intresse och nyfikenhet som är avgörande för deras lärande och utveckling (Lillvist i Sandberg 2014) Med detta sagt bör man oavsett barnens ålder se dem som kompetenta och utmana dem utifrån deras förutsättningar istället för att se åldern som en begränsning. Bara för att ett barn är yngre betyder inte detta att barnet inte kan, vilket pedagogerna i denna studie verkar hålla med om. Ålder är den sista aspekten i denna del, vilket presenteras nedan.

6.2.4 Ålder

Observationerna gav en uppfattning av att barnen gavs möjligheter till delaktighet och inflytande oberoende av deras ålder. Pedagogerna verkade inte anse att barnens ålder skulle kunna påverka barnens delaktighet och inflytande. Det verkade vara en självklarhet för pedagogerna att barnen skulle få möjlighet att påverka verksamheten, och att detta gjordes utifrån barnens ålder och förutsättningar. Dolk (2013) hänvisar till Nina Johannesen och Ninni Sandvik (2009) som talar om pedagogens förmåga att kunna lyssna när man arbetar med de yngre barnen. Detta ses som en förutsättning för att barnen ska få möjlighet till delaktighet och inflytande. Att lyssna på barnen menar de inte enbart handlar om den verbala kommunikationen, utan även kroppsspråk. Till exempel kan det handla om att barnen gör sin röst hörd genom att banka med skorna i golvet för att visa att hen vill ha hjälp att ta på dem (Dolk 2013). Som tidigare nämnt menar Säljö (2000) att kommunikationen är en huvuddel inom det sociokulturella perspektivet där han betonar vikten av det verbala språket. Det som inte ägnas lika mycket fokus är andra typer av kommunikation, till exempel kroppsspråk. För att kunna tolka just kroppsspråket krävs ett samspel, i detta fall mellan barnet och pedagogen. En av fyra pedagoger i denna studie arbetade på en avdelning där vissa barn ännu inte utvecklat det verbala språket. Därför behövde denna pedagog vara extra lyhörd och samspela med barnen för att kunna tolka deras intentioner.

Detta var något som pedagogen Emma visade ingick i hennes förhållningssätt, hon värderade barnens inflytande och delaktighet och skapade möjligheter till detta även om barnen inte alltid kunde uttrycka sig verbalt. Ett exempel på en sådan situation var när Emma frågade ett barn om vilken frukt hen ville ha och barnet svarade genom att peka istället för att förmedla detta verbalt. I situationen gavs barnet möjlighet att uttrycka sin åsikt och Emma visade att hon var lyhörd för barnens åsikter då hon kunde tyda vad barnet önskade utan att hen uttryckte detta i ord, precis som Johannesen och Sandvik (2009) talar om. Eftersom pedagogerna inte verkade se barnens ålder som ett hinder utan hade fokus på deras individuella förmågor och förutsättningar till lärande och utveckling, var detta inte något som synliggjordes lika tydligt under observationerna. Pedagogerna upplevdes lägga mer fokus kring det kompetenta barnet vilket medförde att det inte lades någon större vikt vid just barnens ålder.

6.3 Jämförelse mellan resultat av intervjuer och observationer

Ett syfte med denna studie har varit att jämföra pedagogernas egna uppfattningar av hur de låter barnen få vara delaktiga och ha inflytande över verksamheten, med det som observerats. I detta avsnitt jämförs dessa perspektiv. I Erikssons (2014) kapitel ”Barns delaktighet i förskolan” hänvisar hon till en egen studie som undersökt samma område men endast fokuserat på förskollärares uppfattningar av delaktighet. I kapitlet som grundar sig i hennes studie presenteras ett resultat som kan liknas vid det som presenterats i denna studie. Det som skiljer våra studier från varandra är att i denna har observationer genomförts för att jämföra uppfattningarna med vad som framkommer i praktiken (Eriksson i Sandberg 2014).

Det som visat sig under observationerna var att pedagogerna arbetade på det sätt som de själva beskrivit i intervjuerna. De förklarade att de var väldigt lyhörda, utgick från barnens intresse och behov samt att barnen hade stor delaktighet och inflytande i verksamheten. Detta kunde också observeras under den tid datainsamlingen pågick. Ingen av pedagogerna försökte påvisa att möjligheter för detta gavs hela tiden utan beskrev det som att detta gjordes ”i möjligaste mån” eller ”så ofta som möjligt”. Just rutinsituationer var de tillfällen pedagogerna själva upplevde att det gavs minst möjlighet för barnen att vara delaktiga eller ha inflytande, vilket de menade berodde på att detta var något de själva inte kunde styra över och därför blev begränsade. Något som framkom under observationerna och som pedagogerna också betonade var att barnen inte kunde vara med och påverka i alla situationer eftersom de även var tvungna att ta hänsyn till sina kamrater. Detta menade pedagogerna handlade om ett demokratiskt förhållningssätt. Trots att pedagogerna såg barnen som kompetenta och värderade deras åsikter menade dem att det fanns tillfällen där pedagogerna var tvungna att bestämma. Exempel på detta var att barnen var tvungna att avsluta för att det var tid för lunch, eller att barnen behövde ha på sig vissa kläder på grund av temperaturen utomhus.

En annan aspekt som studien riktat in sig på är huruvida barnens ålder hade någon påverkan på hur mycket eller lite delaktighet och inflytande barnen fick i verksamheten. Pedagogerna menade att de inte gjorde någon skillnad i förhållande till barnens ålder, men poängterade däremot att de äldre barnen hade lättare att uttrycka sina åsikter eftersom de hade ett mer utvecklat verbalt språk. Av det som observerats under studiens gång synliggjordes inte heller några skillnader i utsträckningen av barnens möjlighet att påverka baserat på deras ålder. Pedagogerna visade ett förhållningssätt som fokuserade på individen och dennes kunskaper och förutsättningar. De visade att oberoende av ett utvecklat verbalt språk eller inte, fick barnen till

väldigt stor del vara med och påverka och göra sina röster hörda. Något pedagogerna däremot lade stort fokus på var det kompetenta barnet, vilket är ett begrepp som de anser hänga samman med åldern. De menade att dessa kunde kopplas ihop eftersom de utgick från barnens behov och intressen och utmanade dem utifrån deras förutsättningar istället för att tänka att någon är för liten och därför inte kan. Detta går att koppla ihop med det sociokulturella perspektivet som Säljö (2000) talar om eftersom det delvis handlar om den verbala kommunikationens betydelse, men även det samspel som krävs att kunna tolka den icke-verbala kommunikationen via kroppsspråket (Säljö 2000).

7. Slutsatser och sammanfattning

I denna del redogörs slutsatser och en sammanfattning av studien. Här presenteras studiens genomförande, resultat och hur detta kopplats till de teorier som legat till grund för studien. Detta har sedan analyserats utifrån perspektiven *delaktighet och inflytande, makt, det kompetenta barnet och ålder*.

7.1 Sammanfattning

Denna studie har haft som syfte att med hjälp av intervjuer och observationer ta reda på pedagogers uppfattningar om barns delaktighet och inflytande i förskolan, för att sedan jämföra det med hur pedagogerna agerar i verksamheten. För att få svar på dessa frågor genomfördes både intervjuer och observationer. Det som utgjort den största skillnaden mellan denna studie och tidigare forskning är tillvägagångssättet för att besvara syfte och frågeställningarna. Det som skiljer dessa är att denna studie genomfört både intervjuer och observationer, men även att en jämförelse mellan dessa gjorts. I tidigare forskning har man använt sig av antingen den ena eller den andra metoden.

7.1.1 Pedagogernas uppfattning av barns delaktighet och inflytande

Under intervjuerna fick pedagogerna svara på vad de anser att barns delaktighet och inflytande innebär. De svar vi fick var väldigt lika och en allmän uppfattning var att det handlade om att barnen skulle få vara med och påverka, exempelvis vilken miljö man skulle vistas i eller vilka sånger som skulle sjungas under samlingen. Något som pedagogerna var eniga om var att det var svårt att skilja på delaktighet och inflytande eftersom de ansåg att dessa går ihop i varandra. Även om pedagogerna uttryckte sig på olika sätt under sina intervjuer noterades en tydlig likhet

i deras svar. En anledning till detta skulle kunna handla om att pedagogerna arbetade på ett väldigt likvärdigt sätt, där de delade uppfattningar om barn, förhållningssätt och strukturer. Som pedagogerna förklarade under sina intervjuer försökte de låta barnen vara delaktiga och påverka i så stor utsträckning som möjligt, något som de också uppfattades göra nio av tio gånger. Hur barnen fick vara med och påverka förklarade pedagogerna var exempelvis genom att barnen fick välja vilken miljö de skulle vistas i, samtalsämne eller sånger under samlingen eller med vem de ville leka. De få situationer där barnen inte fick samma möjlighet till delaktighet och inflytande var vid rutinsituationer vilket var de tillfällen där inte ens pedagogerna kunde påverka. Pedagogerna förklarade även att barns möjligheter till delaktighet och inflytande handlar om deras förhållningssätt i och med att det är de som har makten att möjliggöra eller begränsa detta. Baserat på resultatet i denna studie kan man finna likheter med de resultat som presenterats i tidigare forskning. Detta gäller framförallt synen på barns delaktighet och inflytande samt vad detta innebär och hur det tillämpas i verksamheten vilket både Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) och Arnér (2006) talar om. En skillnad mellan deras studier och denna är att i deras har fokuset varit på antingen delaktighet *eller* inflytande, medan denna studie har haft fokus på de båda.

7.1.2 Ålderns betydelse för inflytande och delaktighet

Pedagogerna i studien visade inte att de gjorde någon skillnad på huruvida barnens ålder påverkade om de fick mer eller mindre möjlighet till delaktighet och inflytande. Däremot menade de att det verbala språket utgjorde en faktor för detta. Pedagogerna förklarade att de äldre barnen som hade ett utvecklat verbalt språk lättare kunde göra sina röster hörda och förklara vad de önskade. Med detta menade de inte att de yngre barnen inte kunde förmedla sina åsikter utan förklarade att de uttrycker sig via sitt kroppsspråk vilket kräver en annan sorts lyhördhet hos pedagogerna. Nio av tio gånger drog pedagogerna en koppling mellan detta och ”det kompetenta barnet” när de talade om barnens ålder och poängterade att de inte begränsade sitt arbete efter detta. Antalet här hänvisar inte till något specifikt antal tillfällen utan är till för att få en uppfattning om vilken utsträckning det handlar om. Begreppet ”det kompetenta barnet” har använts som teoretiskt begrepp för att jämföra med pedagogernas barnsyn, i synnerhet gällande barnens ålder. Det som utmärker denna studie mot tidigare forskning inom samma område är att denna studien har lagt fokus vid just barnens ålder och dess betydelse för delaktighet och inflytande, vilket är något som inte har hittats i tidigare forskning. För att finna kopplingar mellan barnens ålder och möjligheten för delaktighet och inflytande användes istället ”det kompetenta barnet” som teoretiskt begrepp. Detta begrepp fanns det, till skillnad

från tidigare forskning, en hel del att luta sig tillbaka mot utifrån både Jonstoj (2000) och Månsson (2007) men även Lillvist (2014) och Bjervås (2003).

7.1.3 Situationens betydelse för delaktighet och inflytande

Under intervjuerna påtalade pedagogerna att det fanns situationer där barnen fick mindre utrymme att påverka, men att dessa uppstod väldigt sällan. De situationer som begränsade detta stämde överens med det som observerades. Pedagogerna förklarade att en anledning till att barnen gavs mindre utrymme till delaktighet och inflytande kunde vara att de av olika orsaker kände sig hindrade. Den begränsning pedagogerna talade om handlade om deras möjligheter att skapa tillfällen för barnen att vara delaktiga och få inflytande. Detta berodde på verksamhetens fasta rutiner, exempelvis måltider, planeringstillfällen eller vila där de var beroende av en klocka. Ett av denna studies teoretiska begrepp är ”delaktighet och inflytande” där har bland annat Eriksson (2014) talat om delaktighet och eventuella begränsningar för detta. En av de situationer där barnen begränsades var just rutinsituationer, vilket även framkom i denna studie.

Dessa situationer minskade barnens möjlighet att påverka eftersom pedagogerna även behövde ta hänsyn till att verksamheten skulle fungera. Något som pedagogerna poängterade gällande begränsning av barnens möjlighet att påverka var de styrda aktiviteterna. De menade att barnen till viss del kunde påverka men att pedagogerna också behövde styra innehållet i och med att de behövde ta hänsyn till förskolans styrdokument. Detta skedde enbart vid ett av tio tillfällen och de situationer där barnen fick större möjlighet att påverka var betydligt fler. De situationer som pedagogerna menade att barnen fick mest möjlighet att påverka var den fria leken, både inomhus och utomhus. Detta stämde också överens med vad som var synligt under observationerna. De tillfällen när barnen hade fria aktiviteter kunde de själva bestämma vad de ville göra. Det framkom även att under en del planerade aktiviteter kunde barnen få möjlighet till inflytande, dock inte i samma utsträckning som vid den fria leken som utgjorde cirka en tredjedel av dagen. Pedagogerna påtalade även barnens delaktighet i de planerade situationerna och menade att de var delaktiga och hade inflytande i den form att de anpassat aktiviteterna efter barnens intressen, vilket även detta gick att uppfatta under observationerna.

7.1.4 Jämförelse mellan intervjuer och observationer

Syftet med studien har varit att ta reda på pedagogernas uppfattning om barns delaktighet och inflytande i förskolan och sedan jämföra detta med deras arbetssätt. Det resultatet har visat är

att pedagogerna arbetar likvärdigt med vad de påstod. Ålderns påverkan på barnens möjligheter till delaktighet och inflytande har också varit en aspekt som fokuserats på i denna studie. Utifrån det insamlade materialet har ingen skillnad observerats, däremot poängterade pedagogerna att det verbala språket utgjorde en fördel och att det krävdes olika förhållningssätt beroende på deras ålder. Utmärkande för denna studie är just åldersaspekten samt jämförelsen då detta inte gått att hitta i tidigare forskning. För att ändå kunna bygga trovärdighet och jämföra med teorier har denna studie istället använt sig av forskning inom liknande områden, exempelvis ”det kompetenta barnet”, ”demokrati” och ”makt”.

7.2 Vidare forskning

Med hänsyn till en begränsad tidsram har studiens genomförande anpassats efter detta. I en mer omfattande undersökning hade man exempelvis kunnat genomföra intervjuer med barn för att få deras perspektiv gällande deras delaktighet och inflytande i verksamheten. Ett annat tillvägagångssätt kunde varit att man kontaktat flera förskolor för att göra en jämförelse mellan dessa, antingen inom samma kommun, mellan kommuner eller mellan kommunal och privat förskola. En alternativ insamlingsmetod hade kunnat vara fokusgrupper där man låtit flera pedagoger inom antingen samma, eller flera arbetslag få diskutera studiens frågor. En annan aspekt som skulle vara intressant att analysera är om det skulle vara någon skillnad beroende på om barnen har svenska som första- eller andraspråk. Ytterligare en aspekt som hade varit intressant att lägga större fokus vid är makt, hur detta påverkar barns delaktighet och inflytande samt analysera maktrelationen mellan barn och pedagog.

8. Källförteckning

Arnér, E. (2006) *Barns inflytande i förskolan - problem eller möjlighet för de vuxna? En studie av ett utvecklingsarbete och dess betydelse för att förändra pedagogers förhållningssätt till barns initiativ*. Licentiatavhandling Örebro: Örebro universitet 2006
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:716104/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad: 2019-03-15]

Barnombudsmannen (2015) *Inflytande*. <https://www.barnombudsmannen.se/for-dig-under-18/barnkonventionen/inflytande/> [Hämtad: 2019-03-15]

Bjervås, L. (2003) Det kompetenta barnet. I: Johansson, E. och Pramling Samuelsson, I. (red.) *Förskolan - barns första skola!* Lund: Studentlitteratur AB s.55–81.

Barnkonventionen: FN:s konvention om barns rättigheter. (2009) Stockholm: UNICEF Sverige. Tillgänglig på internet: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten#full> [Hämtad: 2019-03-15]

Börjesson, M. och Rehn, A. (2009) *Makt*. 1. uppl. Stockholm: Liber AB

Datinspektionen, *GDPR (General Data Protection Regulation)*.
<https://www.datinspektionen.se/vagledning/gdpr-pa-fem-minuter/> [Hämtad: 2019-03-15]

Dolk, K. (2013) *Bångstyriga barn: Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Eriksson, A. (2014) Barns delaktighet i förskolan. I: Sandberg, A. (red.) *Med sikte på förskolan - barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur AB s.215–230.

Franzén, K. (2014) De yngsta barnen – exemplet matematik. I: Löfdahl, A. Hjalmarsson, M. och Franzén, K. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber AB s.58–68.

Johansson E. (2003) Att närma sig barns perspektiv - *Forskares och pedagogers möten med barns perspektiv*.

https://www.researchgate.net/publication/237103130_Att_narma_sig_barns_perspektiv_Forskares_och_pedagogers_moten_med_barns_perspektiv [Hämtad: 2019-03-15]

Jonstoj, T. (2000) *Barn - med rätt att lära: perspektiv på förskolans läroplan*. 1. uppl. Stockholm: Utbildningsradion

Lillvist, A. (2014) Social kompetens och barn i behov av särskilt stöd. I: Sandberg, A. (red.) *Med sikte på förskolan - barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur AB s.195–214.

Läroplan för förskolan: Lpfö 18. (2018) Stockholm: Skolverket

Mars, A. (2016) *När kulturer spelar med i klassrummet - En sociokulturell studie av ungdomars lärande i musik*. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:999291/FULLTEXT01.pdf> [Hämtad: 2019-04-01]

Mauritzson, U. och Säljö, R. (2003) Ja vill va Simba å du ä Nala. I: Johansson, E. och Pramling Samuelsson, I. (red.) *Förskolan – barns första skola!* Lund: Studentlitteratur AB s.159–196.

Månsson, A. (2007) *The construction of “the competent child” and early childhood care: Values education among the youngest children in a nursery school*.

<http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/8201/The%20construction%20of%20the%20competent%20child.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Hämtad: 2019-03-15]

Nationalencyklopedin, *Makt* <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/enkel/makt>
[Hämtad: 2019-03-28]

Patel, R. och Davidson, B. (2011) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur AB

Pramling Samuelsson, I. och Sheridan, S. (2003) *Delaktighet som värdering och pedagogik*. Pedagogisk forskning i Sverige.
https://www.researchgate.net/publication/251799748_Delaktighet_som_vardering_och_pedagogik [Hämtad: 2019-04-02]

Ribaeus, K. (2014) *Demokratiuppdrag i förskolan*. [Elektronisk resurs]. Diss. Karlstad: Karlstad universitet <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:697246/FULLTEXT01.pdf>
[Hämtad: 2019-03-15]

Roos, C. (2014) Att berätta om små barn - att göra en minietnografisk studie. I: Löfdahl, A. Hjalmarsson, M. och Franzén K. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber AB s.46–57.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2018) *Delaktighet*.
<https://www.spsm.se/stod/tillganglighet-delaktighet-och-inkludering/delaktighet/> [2019-03-16]

Stukát, S. (2011) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur AB

Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer; inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet

https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

[Hämtad: 2019-03-15]

8.1 Icke publicerat material

Emma, förskollärare på förskolan Smörblomman, intervju 2019-04-04

Fatima, förskollärare på förskolan Smörblomman, intervju 2019-03-21

Karin, förskollärare på förskolan Smörblomman, intervju 2019-03-28

Linda, barnskötare på förskolan Smörblomman, intervju 2019-03-28

9. Bilagor

Här visas de bilagor som använts till undersökningen, det vill säga intervjuguiden, mall för informerat samtycke.

Intervjufrågor

1. Vad heter du och hur länge har du arbetat inom förskoleverksamheten?
- Vad är din yrkestitel?
2. Vilken ålder är det på barnen?
- Hur stor barngrupp har ni?
3. Hur ser en vanlig dag på förskolan ut?
4. Vad anser du att barns delaktighet innebär?
5. Vad anser du att barns inflytande innebär?
6. Hur ser du på barnens inflytande och delaktighet i verksamheten?
- Anser du att de får vara med och påverka verksamheten? I så fall, på vilket sätt?
7. Finns det situationer där barnen får större möjlighet att påverka?
8. Skulle du säga att barnens ålder har någon betydelse för hur mycket eller lite inflytande de har?
9. Vad har ni för barnsyn? Anser ni att detta påverkar hur mycket eller lite barnen får vara delaktiga i de beslut som tas?
10. Känner ni till begreppet "det kompetenta barnet"? (förklara annars)
- Är det något som ingår i er barnsyn? Varför/Varför inte?
- Har det någon påverkan på barnens möjlighet till delaktighet och inflytande?
11. Hur tar ni ställning till barnens olika åsikter och viljor? Exempelvis ett barn kanske inte vill göra det som de andra barnen vill.
12. Finns det något du vill tillägga?

Information om studie för examensarbete

Vi är två studenter på förskolläraryrket vid Södertörns högskola. Denna sista termin på utbildningen skriver vi ett examensarbete som omfattar en mindre undersökning som är relevant för förskolans praktik och vårt kommande yrke som förskollärare. Studien kommer att handla om att undersöka om pedagogerna låter barnen få inflytande att påverka sin vistelse på förskolan.

För att samla in material till studien skulle vi gärna vilja besöka er mellan den 18/3–3/4. Vi skulle då vilja genomföra intervjuer med två pedagoger från en storbarnsavdelning och två från en småbarnsavdelning. Intervjuerna är tänkta att dokumenteras med hjälp av ljudupptagning som sedan kommer att transkriberas. Vi skulle även vilja genomföra observationer av de berörda pedagogerna, dessa är tänkta att dokumenteras med hjälp av fältanteckningar.

Genomförandet av uppsatsen är reglerat av etiska riktlinjer som rör tystnadsplikt och anonymisering. Detta betyder att barnets, familjens, personalens och verksamhetens identitet inte får avslöjas. Det insamlade materialet avidentifieras och inga register med personuppgifter kommer att upprättas. Materialet kommer inte att användas i något annat sammanhang utan bara i det egna analysarbetet. Den färdiga uppsatsen kommer sedan att publiceras digitalt genom publikationsdatabasen DiVA.

Med detta brev vill jag be om ert medgivande för ert deltagande i studien. All medverkan i studien är frivilligt och kan avbrytas när som helst, även efter att materialinsamlingen har påbörjats. Om ni samtycker till studien fyller ni i bifogat formulär.

Kontakta gärna oss eller vår handledare för ytterligare information!

Vänliga hälsningar,

Emelie Nilsson och Cajsa Åsell

Emelie Nilsson/Cajsa Åsell

076 -148 84 24/073-530 88 95

emelie08.nilsson@student.sh.se/cajsa01.asell@student.sh.se

Annie Olsson

Södertörns högskola

08 – 608 46 41

annie.olsson@sh.se

Formulär för samtycke till deltagande i studie.

Jag **samtycker** till deltagande i studien.

Pedagogens namn: .....

Namnunderskrift.....

Formuläret återlämnas till Emelie eller Cajsa senast den vid intervjutillfället. Om du/ni inte samtycker till att medverka i studien så bortse från detta brev.